

MIESZKALNICTWO CHRONIONE – ANALIZA POTRZEB NA MAZOWSZU

prof. Mirosław Grewiński, dr Joanna Lizut,
dr Krzysztof Chaczko, dr Ewelina Zdebska, Paweł Rabej

MIESZKALNICTWO CHRONIONE

– ANALIZA POTRZEB NA MAZOWSZU

Spis treści

1. Cele analizy i badań mieszkalnictwa chronionego na Mazowszu	3
2. Główne wnioski i rekomendacje dla władz regionu	5
3. Mieszkania chronione w systemie pomocy społecznej	13
4. Mieszkania chronione w Polsce – główne wyzwania.....	17
5. Mieszkania chronione na Mazowszu – obraz sytuacji	25
6. Mieszkania chronione na Mazowszu – ocena potrzeb	30
7. Wnioski z badania FGI dotyczącego oceny potencjału i potrzeb w zakresie mieszkań chronionych	37
8. Wnioski z badania ankietowego pracowników pomocy społecznej na Mazowszu	44
9. Nota metodologiczna	50
10. Źródła danych.....	51

Koncepcja i realizacja

Zespół badawczy:

dr hab. prof. UK Mirosław Grewiński

dr Joanna Lizut

dr Krzysztof Chaczko

dr Ewelina Zdebska

Paweł Rabiej

Analiza powstała na zlecenie Mazowieckiego Centrum Pomocy Społecznej

Warszawa 2021

1. Cele analizy i badań mieszkalnictwa chronionego na Mazowszu

- Mieszkanie jest podstawową ludzką potrzebą. Zaspokaja potrzeby schronienia, bezpieczeństwa i identyfikacji. Zapewnia możliwość spełniania potrzeb biologicznych, psychicznych i społecznych. Potrzeba posiadania bezpiecznego schronienia, „dachu nad głową”, ma powszechny wymiar i jest kluczowa dla człowieka na każdym etapie jego życia. Jest także szczególnie istotną potrzebą w przypadku osób, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej i wymagają wsparcia w tym przełomowym momencie. Sposobem zaspokojenia tej potrzeby są m.in. mieszkania chronione.
- Mieszkalnictwo chronione (treningowe i wspierające) jest obecnie stosunkowo mało rozpowszechnionym w Polsce instrumentem wsparcia mieszkańców. Zainteresowanie nim jednak szybko rośnie ze względu na środowiskowy charakter tej usługi i jej efektywność. Istotnym czynnikiem jest również fakt, że **rozwijanie mieszkalnictwa chronionego jest zadaniem samorządu oraz wyraźnym zaleceniem unijnych, krajowych i regionalnych strategii polityki społecznej w różnych obszarach.**
- **Celem tej analizy jest nakreślenie perspektyw wykorzystania mieszkań chronionych w województwie mazowieckim jako narzędzia wsparcia potrzeb wrażliwych grup społecznych oraz próba oszacowania zapotrzebowania na to świadczenie społeczne we wszystkich powiatach regionu.**

Diagnoza na potrzeby „Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030” oraz inne dokumenty strategiczne dotyczące polityki społecznej na Mazowszu wskazują kierunki, które będą wymagały w najbliższych latach reakcji władz na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Należą do nich głównie trendy demograficzne i społeczne, których efektem będzie m.in. starzenie się populacji Mazowsza oraz pogarszanie się stanu zdrowia mieszkańców (w tym psychicznego). Przewlekłe choroby stały się najczęstszą przyczyną pomocy społecznej w regionie. Konsekwencją tych tendencji będą większe potrzeby mieszkańców związane z usługami opiekuńczymi.

Mieszkania chronione, a także mieszkania wspomagane mogą być w tym kontekście istotnym sposobem wsparcia potrzeb mieszkańców. Z jednej strony pozwalają one wielu osobom na powrót do samodzielnego funkcjonowania społecznego, z drugiej – umożliwiają rozwijanie opieki środowiskowej i stają się alternatywą dla opieki całodobowej w instytucjach pomocy społecznej.

- **Szczegółowe cele projektu to:**
- Analiza wykorzystania mieszkań chronionych na Mazowszu w kontekście zasobów i potrzeb pomocy społecznej – opis stanu obecnego.

- Identyfikacja potrzeb mieszkańców, które mogą być lepiej zaspokojone dzięki wprowadzeniu na większą skalę mieszkań chronionych i wspomaganych.
- Oszacowanie potencjalnego zapotrzebowania na mieszkania chronione na Mazowszu (ze wskazaniem kluczowych grup odbiorców).
- Zbadanie opinii powiatowych i gminnych pracowników instytucji pomocy społecznej – ocena obrazu potrzeb w zakresie mieszkalnictwa chronionego z perspektywy „pierwszej linii” wsparcia.
- Zbadanie opinii pracowników zajmujących się bezpośrednio pracą społeczną w regionie, dotyczących potrzeb w zakresie mieszkań chronionych oraz towarzyszących im usług środowiskowych.
- Zbadanie nastawienia pracowników instytucji pomocy społecznej w regionie do deinstytucjonalizacji i mieszkań chronionych.
- Przedstawione opracowanie oraz przeprowadzone badania analizują mieszkania chronione na Mazowszu na podstawie danych oraz diagnozy społecznej regionu, przede wszystkim w zakresie posiadanych obecnie zasobów (liczba prowadzonych mieszkań chronionych), potrzeb społecznych (analiza grup potencjalnych adresatów) oraz trendów społecznych (nasilanie się zjawisk zwiększających potrzeby społeczne w zakresie mieszkalnictwa chronionego, np. chorób psychicznych czy pogarszania się stanu zdrowia populacji).

Na potrzeby analizy zostały przeprowadzone badania: dwanaście zogniskowanych wywiadów grupowych metodą FGI (fokusy) oraz badanie jakościowe metodą CAWI. W badaniach tych wzięło udział ponad 250 pracowników powiatowych i gminnych jednostek pomocy społecznej. Oba badania wskazały na dużą potrzebę wykorzystania mieszkań chronionych w systemie wsparcia społecznego w regionie.

Zagadnienie mieszkalnictwa chronionego na Mazowszu wymaga dalszych, pogłębionych analiz, zwłaszcza w zakresie sposobu i efektywności wykorzystania istniejących obecnie mieszkań chronionych, kosztów stworzenia nowych i ich utrzymania, a także dostępności usług wsparcia jakie mają być w nich świadczone. Przedstawione w tej analizie wnioski i rekomendacje z badań mogą być punktem wyjścia do dalszych analiz, planowania różnych modeli rozwoju mieszkalnictwa chronionego na Mazowszu oraz prac nad strategią deinstytucjonalizacji w województwie mazowieckim.

„Nazwa >>mieszkanie chronione<< jest pozytywna, od razu komunikuje o co chodzi. Chronione – czyli dla osób, które wymagają ochrony, wsparcia na jakiś czas. Pozwalające na przygotowanie wspieranej osoby do samodzielnego życia, na powrót do samodzielności”. Uczestniczka badania FGI

2. Główne wnioski i rekomendacje dla władz regionu

MIESZKANIA CHRONIONE – ISTOTNY KIERUNEK POMOCY SPOŁECZNEJ

Mieszkania chronione są formą pomocy społecznej. Na mocy ustawy o pomocy społecznej, mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej lub organizację pożytku publicznego. Na potrzebę i konieczność rozwijania tej formy pomocy wskazują unijne, rządowe i regionalne strategie społeczne, w tym strategie obowiązujące w województwie mazowieckim.

- Mieszkania chronione pozwalają na usamodzielnienie np. dorosłym wychowankom pieczy zastępczej, osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, czy kryzysem bezdomności itp. Są również alternatywą dla pobytu w placówkach instytucjonalnych dla osób w kryzysach psychicznych, osób starszych i z niepełnosprawnościami.
- Mieszkania chronione tworzone są na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej (art. 36 i 53), ustawy o samorządzie województwa (art. 11, art. 14), ustawy o samorządzie powiatowym (art. 4, art. 6) oraz ustawy o samorządzie gminnym (art. 7, art. 9).
- Rozwój usług środowiskowych jest jednym z istotnych kierunków polityki społecznej Unii Europejskiej oraz rządowej Strategii Rozwoju Usług Społecznych (w trakcie prac). Zakładają one deinstytucjonalizację form wsparcia oraz rozwijanie opieki środowiskowej, pozwalającej na usamodzielnienie lub podtrzymanie samodzielności beneficjentów.
- Rosnąca liczba mieszkańców chronionych w Polsce wynika również z innych trendów w polityce społecznej na poziomie regionów, powiatów i gmin, m.in. większej orientacji na usługi społeczne, inwestycyjnej polityki społecznej, wielosektorowego wsparcia społecznego, indywidualizacji i personalizacji usług społecznych.
- Na poziomie Województwa Mazowieckiego, na potrzebę deinstytucjonalizacji pomocy społecznej oraz rozwijania innowacyjnych, skutecznych i wzmacniających samodzielność mieszkańców form wsparcia wskazują m.in. następujące dokumenty:
  - Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2030+ (projekt)
  - Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030 (projekt)
  - Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025
  - Wojewódzki Program Polityki Senioralnej na lata 2019-2021 dla Województwa Mazowieckiego,
  - Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030

- Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych w Województwie Mazowieckim na lata 2017–2021.

WNIOSKI Z ANALIZ I BADAŃ

W porównaniu z resztą kraju, Mazowsze dysponuje małą liczbą mieszkań chronionych. Niewielkie jest również spektrum korzystających z nich osób. Analiza i badania wskazują na potrzebę zwiększenia liczby mieszkań chronionych w regionie. Według pracowników socjalnych powiatów i gmin Mazowsza instrument ten może wspierać wiele grup mieszkańców – m.in. ofiary przemocy w rodzinie, osoby niesamodzielne, starsze i chore, z niepełnosprawnością, osoby w sytuacji kryzysu psychicznego czy kryzysu bezdomności.

1. Mieszkanie chronione nie jest rozpowszechnionym w Polsce świadczeniem społecznym. Według danych MRiPS, w kraju funkcjonuje obecnie 1348 mieszkań chronionych z 4098 miejscami (2020). **Na Mazowszu prowadzone jest 71 mieszkań chronionych z 276 miejscami (2020).** Liczący 14,5 proc. ludności kraju region posiada zatem 6,5 proc. zasobu mieszkań chronionych w kraju.
2. Z analiz mieszkalnictwa chronionego wynika, że główne bariery rozwoju mieszkalnictwa chronionego to brak zasobów lokalowych w gminach, wysokie koszty adaptacji, kłopoty z zapewnieniem adekwatnych usług towarzyszących oraz stosunkowo niewielkie doświadczenie instytucji społecznych z tą formą wsparcia.

276

TYLE MIEJSC W MIESZKANIACH CHRONIONYCH
ISTNIEJE W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM.
MAZOWSZE MA 71 MIESZKAŃ CHRONIONYCH.

3. **Około 1/3 miejsc w placówkach przeznaczonych jest wyłącznie dla wychowanków pieczy zastępczej i placówek opiekuńczo-wychowawczych.** Z pozostałych miejsc korzystają m.in. matki z dziećmi, osoby opuszczające zakłady karne, osoby w kryzysie bezdomności. Działają również mieszkania chronione wspierane, dla osób w kryzysie psychicznym oraz osób z niepełnosprawnościami. Profilowanie mieszkań, czyli dedykowanie ich konkretnej grupie potrzebujących, ogranicza dostęp do tej usługi.
4. **W 30 na 42 powiatów na Mazowszu nie ma w ogóle mieszkań chronionych, a zatem również większego doświadczenia w zarządzaniu nimi.** Z drugiej jednak strony, wiele gmin oraz powiatów zdobywa własne doświadczenia związane z prowadzeniem mieszkań chronionych, dostrzegając w nich atrakcyjne narzędzie czasowego wspierania osób, które mają potencjał usamodzielnienia lub jako interesującą

alternatywę dla pobytu w DPS-ach. Wiedza o tym instrumencie jest zatem niejednolita i rozproszona, zarówno wśród pracowników służb społecznych, jak i mieszkańców.

5. „Diagnoza społeczna Mazowsza” opracowana na potrzeby „Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030” wskazuje, że **w najbliższej dekadzie, zapotrzebowanie na wsparcie społeczne w niektórych obszarach wzrośnie**. Skutkiem trendów demograficznych i społecznych będzie wzrost liczby osób niesamodzielnych, wymagających wsparcia ze względu na wiek, niską sprawność lub stan zdrowia. Pojawią się także nowe grupy osób potrzebujących, dla których mieszkania chronione wspierane mogą być najlepszą formą pomocy.
6. Na potrzebę zwiększania liczby mieszkań chronionych oraz wspomaganych wskazują również raporty i analizy prowadzone w różnych miastach i regionach kraju (m.in. Małopolska, Warszawa, Śląsk, Szczecin). Podkreślają one konieczność sięgania przez instytucje pomocy społecznej po tę formę wsparcia środowiskowego jako **efektywniejszą i tańszą od wsparcia instytucjonalnego**.

1/3

Z DANYCH WYNIKA, ŻE NAWET CO TRZECIE MIESZKANIE
CHRONIONE NA MAZOWSZU SŁUŻY
USAMODZIELNIANIU WYCHOWANKÓW PIECZY
ZASTĘPCZEJ I POMAGA IM W STARCIE W DOROSŁOŚĆ

7. Mimo że koszt stworzenia mieszkania chronionego i wyposażenia go jest dość wysoki, szacowany w różnych badaniach **koszt utrzymania mieszkańca jest kilkukrotnie (nawet 3-4 krotnie) niższy od kosztu pobytu w DPS lub innej placówce całodobowej**. Jak wskazują badania przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa Zdrowia, miesięczny koszt opieki nad osobą w mieszkaniu chronionym jest o 30–70 proc. niższy od kosztów opieki w DPS, w zależności od przyjętego zakresu usług i formy organizacyjnej mieszkania. Wymiar finansowy mieszkalnictwa chronionego wymaga dalszych, pogłębionych analiz, ale przeprowadzone badania FGI i opinie pracowników służb społecznych w regionie również potwierdzają te proporcje.
8. Pracownicy ośrodków pomocy społecznej na Mazowszu wskazali w badaniu potrzebę rozwijania mieszkań chronionych jako elementu systemu wsparcia mieszkańców. **Jedynie 8,7 proc. osób nie dostrzega takiej potrzeby w swojej gminie / powiecie**. Wydaje się jednak, że ogólna wiedza pracowników pomocy społecznej w regionie na temat tego instrumentu powinna być pogłębiona, gdyż wielu respondentów badania ankietowego nie miało zdania lub opinii na związane z mieszkalnictwem chronionym zagadnienia (nawet 20–25 proc. w niektórych pytaniach).

9. Pracownicy społeczni „pierwszej linii” wskazali w badaniu FGI na kilka grup osób, które ich zdaniem najbardziej potrzebowałyby wsparcia w postaci mieszkań chronionych. Są to m.in. **ofiary przemocy i konfliktu w rodzinie** (35,9 proc.), **osoby opuszczające rodziny zastępcze** (26,8 proc.), **osoby z różnymi zaburzeniami psychicznymi** (27,3 proc.), **osoby niesamodzielne** (22,1 proc.), **starsze** (16,9 proc.), **osoby z niepełnosprawnościami fizycznymi** (16,9 proc.) i **samotne** (11,7 proc.).
10. Analiza klientów pomocy społecznej w regionie wraz z analizą trendów społecznych wskazały, że z mieszkania chronionego treningowego mogłoby skorzystać znacznie więcej grup beneficjentów niż korzysta obecnie. W szczególności, mieszkania te powinny być na Mazowszu **szerzej dostępne dla osób w sytuacjach kryzysowych lub pokryzysowych** (załamanie psychiczne, doświadczanie przemocy w rodzinie, bezdomność, inne sytuacje życiowe), wszędzie tam gdzie istnieje możliwość szybkiej readaptacji społecznej i usamodzielnienia.
11. Z kolei mieszkania chronione wspierane należy postrzegać jako **narzędzie przedłużające samodzielne funkcjonowanie w środowisku, skuteczną alternatywę dla całodobowych jednostek pomocy społecznej**. Poza osobami z różnymi zaburzeniami psychicznymi, na Mazowszu z mieszkań chronionych powinno korzystać więcej osób z niepełnosprawnościami, osób przewlekle chorych (w tym np. na choroby otępienne) oraz osób starszych i niesamodzielnych.
12. Analiza danych wskazuje, że w samej tylko grupie osób najpilniej potrzebujących asysty i usamodzielnienia, jak np. opuszczających pieczę zastępczą czy zakłady karne, osób w kryzysie bezdomności, doświadczających przemocy domowej lub wymagających pomocy z powodu sytuacji kryzysowej, jest na Mazowszu **co najmniej 30 tys.** Poszerzenie wspomnianego grona o osoby w podeszłym wieku, przewlekle chore, niepełnosprawne i z zaburzeniami psychicznymi, wśród których również mogą pojawiać się potrzeby w zakresie mieszkalnictwa chronionego lub wspomaganego, **powiększy tą wartość do ponad 1 mln mieszkańców**.

**30
TYS.**

CO NAJMNIEJ TYLE OSÓB ZNAJDUJE SIĘ NA MAZOWSZU W KILKU GRUPACH, KTÓRYM ZGODNIE Z USTAWĄ NALEŻAŁOBY ZAPEWNIĆ MIESZKANIE CHRONIONE (PIECZA ZASTĘPCZA, BEZDOMNOŚĆ, OFIARY PRZEMOCY W RODZINIE).

13. **Uczestnicy badań fokusowych wskazali, że w ich gminach / powiatach potrzeba kilkunastu lub kilkudziesięciu mieszkań chronionych więcej. Zapotrzebowanie na nowe mieszkania chronione można zatem wstępnie oszacować na co najmniej 1–1,5 tysiąca miejsc.** Nawet wówczas jednak mieszkanie chronione pozostanie świadczeniem o niewielkiej dostępności dla mieszkańców.

14. **Dokładne oszacowanie potrzeb w poszczególnych gminach i powiatach jest możliwe na poziomie tych jednostek.** Specyfiką Mazowsza są znaczne różnice co do występowania problemów społecznych pomiędzy poszczególnymi powiatami. Decyzje o tworzeniu mieszkań chronionych powinny być zatem podejmowane po szczegółowej analizie otoczenia społecznego powiatu czy gminy, ocenie zasobów oraz ocenie wpływu tego narzędzia na potrzeby lokalnej społeczności.
15. Zarazem badanie wskazało na bariery korzystania z mieszkań chronionych w postaci **ograniczonej elastyczności tej formy wsparcia** (np. istniejący wymóg ustawowy, by w mieszkaniach takich mieszkały co najmniej 3 osoby). Z badań fokusowych wynika, że może to stanowić problem dla osób, które w sytuacji kryzysowej, oprócz samego wsparcia, potrzebują również intymności i samodzielności. Dlatego **mieszkanie chronione, z założenia tymczasowe, trzeba postrzegać jako element szerszego ekosystemu wsparcia mieszkańców, obejmujący również mieszkania wspomagane (gdzie elastyczność jest znacznie większa) oraz mieszkania socjalne i komunalne.**

REKOMENDACJE DLA WŁADZ REGIONU

Biorąc pod uwagę duże potrzeby społeczne oraz przydatność mieszkań chronionych w procesie usamodzielniania mieszkańców i wsparcia środowiskowego, władze samorządowe Mazowsza powinny zwiększyć dostęp do tego świadczenia, tworząc wieloletni strategiczny program rozwoju mieszkalnictwa chronionego w regionie. Program ten powinien stać się elementem regionalnej strategii deinstytucjonalizacji i optymalizacji form wspierania mieszkańców.

1. Funkcjonowanie na terenie województwa mazowieckiego tylko 68 mieszkań chronionych należy potraktować jako **stan wysoce niewystarczający w realizacji tego świadczenia w lokalnej polityce społecznej**. Znaczenie mieszkań chronionych w pomocy społecznej będzie systematycznie rosło, szczególnie, że wpisują się one w proces deinstytucjonalizacji w polityce społecznej. Rozwój mieszkań chronionych jest m.in. kierunkiem zarysowanym w projekcie „Strategii rozwoju usług społecznych w latach 2021–2035”, która zdefiniuje działania na tym obszarze funkcjonowania państwa. **Mieszkalnictwo chronione powinno zatem zyskać na Mazowszu status priorytetu regionalnej polityki społecznej.**
2. **Władze Województwa Mazowieckiego powinny opracować i przyjąć Plan Rozwoju Mieszkalnictwa Chronionego i Wspomagane w regionie**, stwarzający warunki do zwiększenia liczby mieszkań tego typu w powiatach i gminach. Plan ten powinien mieć charakter systemowy i długofalowy, i koncentrować się z jednej strony na zmniejszaniu ryzyk społecznych i zapewnianiu mieszkańcom adekwatnego wsparcia, z drugiej zaś – na wprowadzaniu nowoczesnych i optymalnych kosztowo rozwiązań środowiskowych, pozwalających na opiekę i wsparcie w najbliższym otoczeniu mieszkańca.

23%

TAKI ODSETEK ANKIETOWANYCH PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ W REGIONIE NIE POTRAFI OKREŚLIĆ, CZY W ICH GMINIE / POWIECIE ISTNIEJE ZAPOTRZEBOWANIE NA MIESZKANIA CHRONIONE.

3. **Wprowadzeniu takiego planu sprzyja zarówno nowa perspektywa planowania strategicznego w regionie, jak i nowa perspektywa wydatkowania funduszy europejskich.** Te dwie perspektywy – strategiczna i finansowa – stwarzają przestrzeń do wprowadzenia w regionie strategii deinstytucjonalizacji, w tym planu rozwijania mieszkań chronionych.
4. Diagnoza do „Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030” (dokument w trakcie prac) wskazuje na potrzebę wzmocnienia opieki środowiskowej. Postuluje również rozszerzenie wachlarza stosowanego wsparcia, w tym o mieszkalnictwo chronione oraz wspomagane. Rekomendacją „Strategii...” jest również **deinstytucjonalizacja i tworzenie bardziej elastycznych form wsparcia w regionie.**
5. W prowadzeniu mieszkalnictwa chronionego jako jednego z elementów wsparcia społecznego w regionie **sprzyja również perspektywa finansowa i Fundusze Europejskie na lata 2021–2027**, z których znaczne środki będą przeznaczone m. in. na cele społeczne. Stwarza ona możliwość wykorzystania funduszy unijnych, krajowych i regionalnych w celu budowy trwałego instrumentu wsparcia dla tysięcy osób mieszkających na Mazowszu.
6. Plan rozwoju mieszkalnictwa chronionego i wspomaganego (zarówno treningowego, jak i wspieranego) **powinien mieć charakter wieloletni, spójny i zdecentralizowany.** Ze względu na lokalny charakter tego instrumentu, punktem wyjścia powinna być szczegółowa analiza sytuacji społecznej oraz zasobów wsparcia na poziomie powiatów i gmin, przeprowadzona w kontekście konkretnych grup społecznych i ich potrzeb, a także w kontekście istniejących narzędzi wsparcia środowiskowego. W projektowaniu rozwiązań istotny głos powinny mieć samorzady każdego szczebla.

I-I,5 TYS.

NA TYLE MOŻNA WSTĘPNIE OSZACOWAĆ POTRZEBY POWIATÓW I GMIN WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO JEŚLI CHODZI O DODATKOWE MIEJSCA W MIESZKANIACH CHRONIONYCH W REGIONIE

7. Pogłębionej analizy i badań wymaga kwestia kosztów pozyskania lokali mieszkalnych, odpowiedniego ich wyposażenia oraz kosztów dodatkowych usług społecznych. Pierwszym krokiem powinno być **przeprowadzenie szczegółowej ewaluacji oraz analizy kosztów funkcjonowania wszystkich prowadzonych obecnie na Mazowszu mieszkań chronionych**, z uwzględnieniem ich specyfiki i świadczonych w nich usług.
8. Plan Rozwoju Mieszkalnictwa Chronionego i Wspomaganego powinien uwzględniać również tworzenie mieszkań wspomaganych, gdyż rozwiązanie to jest bardziej elastyczne z punktu widzenia celów pomocy społecznej. Rozwój mieszkań wspomaganych, prowadzonych przez podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe (w tym o charakterze odpłatnym) **może stać się alternatywą dla opieki instytucjonalnej**.
9. W regionie powinien powstać spójny **Model Mieszkalnictwa Chronionego i Wspomaganego**, który pozwoli stworzyć ramy organizacyjne i zarządcze do rozwijania zarówno mieszkalnictwa chronionego, jak i wspomaganego. Rozwiązanie to powinno uwzględniać wszystkie aspekty, procedury i dobre praktyki związane z tworzeniem i zarządzaniem mieszkaniami tego typu, w tym metody ewaluacji efektów wsparcia. Model powinien być wypracowany na bazie dotychczasowych doświadczeń w regionie, z uwzględnieniem doświadczeń innych miast i regionów, w tym także doświadczeń samorządów w innych krajach.
10. **Z przeprowadzonych analiz wynika, że mieszkania chronione i wspomagane należałoby przede wszystkim rozwijać:**
  - a. w tych powiatach, w których w ogóle nie ma takich mieszkań
  - b. w powiatach, które już posiadają doświadczenie i diagnozują większe zapotrzebowanie na tę formę wsparcia
  - c. w miastach, gdzie wykorzystane są wszystkie miejsca (m. st. Warszawa) lub jest ich zbyt mało w stosunku do potrzeb
  - d. w miastach średniej wielkości, gdzie potrzeby są już zdiagnozowane
  - e. w gminach wiejskich, gdzie trudno o pomoc instytucjonalną.
11. **Elementem wdrażania Modelu powinien być program szkoleniowy dla kadry pomocy społecznej.** Program ten powinien mieć charakter rozciągniętego w czasie kursu wdrożeniowego, z elementem wymiany wiedzy pomiędzy uczestnikami z różnych powiatów. Pozwoli to sprawniej wdrożyć **Model Mieszkalnictwa Chronionego i Wspomaganego** w regionie i stworzy sieć wymiany wiedzy między placówkami.

71%

TAKI ODSETEK PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ, KTÓRZY WZIĘLI UDZIAŁ W ANKIECIE OCZEKUJE OD WŁADZ REGIONU DOBREGO PRZYGOTOWANIA PROCESU DEINSTYTUCJONALIZACJI POMOCY SPOŁECZNEJ.

12. Uczestnicy badań fokusowych i ankietowych wskazali wyraźnie na potrzebę zaplanowania mechanizmów deinstytucjonalizacji, która będzie kluczowym procesem i wyzwaniem dla regionu w najbliższych latach, wymagającym wnikliwej oceny zasobów oraz strategicznych decyzji kierunkowych. Choć pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej są do tego procesu nastawieni pozytywnie i otwarci na zmiany, **to 71 proc. badanych oczekuje od władz Mazowsza dobrego przygotowania do procesu deinstytucjonalizacji oraz stopniowego wprowadzania tej filozofii w pomocy społecznej**. Regionalna strategia deinstytucjonalizacji powinna uwzględniać te ujawnione w badaniu oczekiwania. Szczególnie istotne może być zapewnienie pracownikom instytucji pomocy i integracji w regionie partycypacji w przygotowaniu ram wdrożenia tego procesu.

3. Mieszkania chronione w systemie pomocy społecznej

DEFINICJA MIESZKANIA CHRONIONEGO

- **Mieszkanie chronione** jest jednym ze świadczeń niepieniężnych w systemie pomocy społecznej. Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej wymienia tą formę wsparcia w art. 36 dookreślając w kolejnych punktach, że prowadzenie mieszkań chronionych jest obowiązkiem samorządu regionalnego, powiatowego i gminnego. Mieszkanie chronione może być prowadzone przez każdą jednostkę organizacyjną pomocy społecznej (poziom regionalny, powiatowy i gminny) lub organizację pożytku publicznego.
- Głównym celem mieszkania chronionego jest przygotowanie przebywającej w nim osoby do prowadzenia samodzielnego życia. **Charakter tego instrumentu wsparcia społecznego jest zatem w definicji czasowy, przejściowy.** W zależności od form pomocy realizowanych w ramach tego świadczenia, instytucja mieszkania chronionego może być prowadzone jako **mieszkanie chronione treningowe** lub **mieszkanie chronione wspierane**.

MIESZKANIA CHRONIONE TRENINGOWE ORAZ WSPIERANE

- Rozporządzenie w sprawie mieszkań chronionych określa szczegółowo, jakie usługi są świadczone w jednym i drugim typie mieszkań. W ramach minimalnego standardu usług w **mieszkanium chronionym treningowym** zapewnia się usługi polegające na nauce, rozwijaniu lub utrwalaniu umiejętności w zakresie samoobsługi, zaspokajania codziennych potrzeb życiowych, efektywnego zarządzania czasem, prowadzenia gospodarstwa domowego, załatwiania różnych spraw urzędowych, utrzymywania więzi rodzinnych, uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej, poszukiwania pracy. **Usługi te mają na celu usamodzielnienie osoby korzystającej ze wsparcia i przygotowanie jej do funkcjonowania w lokalnej społeczności.**
- W ramach minimalnego standardu usług świadczonych w **mieszkanium chronionym wspieranym** zapewnia się z kolei usługi obejmujące pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennym dotyczących: przemieszczania się, utrzymania higieny osobistej, ubierania się, sprzątnięcia, zakupów i przygotowywania posiłków, załatwiania spraw osobistych oraz realizacji kontaktów społeczno-rodzinnych. **Celem mieszkania wspieranego jest zatem wspomaganie osób korzystających z tej usługi w codziennym funkcjonowaniu.**
- Mieszkanie chronione wspierane **przeznaczone jest z definicji przede wszystkim dla osoby w podeszłym wieku lub przewlekle chorej oraz osoby niepełnosprawnej**, w szczególności osoby niepełnosprawnej fizycznie lub osoby z zaburzeniami psychicznymi, jako alternatywa dla pobytu w placówce opieki całodobowej.

W mieszkaniu chronionym wspieranym zapewnia się usługi bytowe oraz pomoc w wykonywaniu czynności niezbędnych w życiu codziennymi realizacją kontaktów społecznych, w celu utrzymania lub rozwijania samodzielności osoby na poziomie jej psychofizycznych możliwości.

MIESZKANIA CHRONIONE A MIESZKANIA WSPOMAGANE

- Innym rodzajem mieszkań są **mieszkania wspomagane** – usługa społeczna w postaci mieszkania lub domu z usługami wsparcia. Przebywające w nim osoby są przygotowywane pod opieką specjalistów do prowadzenia samodzielnego życia, albo otrzymują pomoc by funkcjonować samodzielnie. Mieszkania wspomagane są prowadzone jako mieszkania wspomagane **treningowe** (przygotowanie do samodzielnego życia) albo mieszkania wspomagane **wspierane** (alternatywa do pobytu danej osoby w placówce całodobowej). Mieszkania wspomagane przeznaczone są dla osób, które nie wymagają całodobowej opieki i wsparcia, a głównie pomocy, którą można świadczyć zależnie od indywidualnych potrzeb w niewielkim wymiarze godzin.
- Mieszkania wspomagane mogą prowadzić organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, przedsiębiorcy, ochotnicze hufce pracy.

94,4%

TAKI ODSETEK ANKIETOWANYCH PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ W REGIONIE SŁYSZAŁO O ŚWIADCZENIU, JAKIM JEST POBYT I WSPARCIE W MIESZKANIU CHRONIONYM.

- Różnice pomiędzy mieszkaniami chronionymi a wspomaganyimi **dotyczą zatem głównie kwestii dotyczących organizacji mieszkania, procedury kwalifikacji oraz warunków lokalowych**. Adresaci tej formy wsparcia, czas pobytu w lokalu, oferowane usługi społeczne oraz kadra i jej kwalifikacje powinny być – na gruncie przepisów – tożsame bez względu na to, czy mieszkanie prowadzone jest na gruncie ustawy o pomocy społecznej, czy jako „inna forma wsparcia” (Tabela 1).

Tabela 1. Mieszkania chronione treningowe i wspomagane – charakterystyka i grupy osób, które mogą korzystać z tego instrumentu

Wyszczególnienie	Mieszkania chronione treningowe	Mieszkania chronione wspierane
Główne cele	Usamodzielnienie, przygotowanie do prowadzenia samodzielnego życia, w części przypadków – także proces zdrowienia.	Niepogorszenie sytuacji życiowej lub zdrowotnej. Ochrona przed koniecznością korzystania z placówki całodobowej.
Czas pobytu określony decyzją administracyjną	Okresowy, do usamodzielnienia	Okresowy, w przypadku osób z ciężką niepełnosprawnością może być nieokreślony
Usługi towarzyszące	Trening samodzielności, poradnictwo, praca socjalna lub inne usługi aktywnej integracji – usługi te mają przygotować beneficjentów do prowadzenia samodzielnego życia, oraz ułatwić integrację społeczną. Wsparcie specjalistów z różnych dziedzin: pracownicy socjalni, psychologowie, terapeuci, asystenci osoby niepełnosprawnej, opiekunowie i inni.	Wsparcie mające na celu podtrzymanie stanu zdrowia i funkcjonowania w środowisku. Rodzaj wsparcia jest uzależniony do potrzeb osób osiadających podobny problem życiowy. Wsparcie jest dostosowane do indywidualnych potrzeb i możliwości psychofizycznych mieszkańców.
Grupy osób korzystające z instrumentu wsparcia	Służy głównie osobom w sytuacji kryzysowej lub jako etap przygotowania do samodzielnego życia.	Służy głównie osobom niesamodzielnym i osobom z niepełnosprawnościami, wymagającym wsparcia w formie usług opiekuńczych lub asystenckich.

Źródło: opracowanie własne.

CELE POBYTU W MIESZKANIU CHRONIONYM LUB WSPOMAGANYM

- Celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest zatem zarówno usamodzielnienie osoby w nim mieszkającej, jak i utrzymanie samodzielności i umożliwienie dalszego przebywania w środowisku lokalnym. Ponadto, jako istotny cel mieszkań chronionych, w przypadku części objętych tą formą pomocy osób, wskazuje się proces zdrowienia (np. osoby z zaburzeniami psychicznymi). W tym przypadku, poza ukierunkowaniem na usamodzielnienie czy poprawę jakości życia, mieszkania chronione powinny również uwzględniać poprawę lub utrzymanie obecnego stanu zdrowia, przy jednoczesnym uzyskaniu poczucia równego traktowania z resztą społeczeństwa.

OSOBY KORZYSTAJĄCE Z MIESZKAŃ CHRONIONYCH

- Art. 53. Ustawy o pomocy społecznej określa, iż mieszkanie chronione może być przyznane osobie pełnoletniej, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a w szczególności osobie z zaburzeniami psychicznymi, osobie opuszczającej pieczę zastępczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich lub cudzoziemcowi, który uzyskał status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt.

- Katalog osób i sytuacji, w której tego rodzaju świadczenie może być przyznane jest zatem dość szeroki. Obejmuje bowiem:
  - Ofiary zdarzeń losowych (pożar, zalanie, zawalenie) lub klęsk żywiołowych;
  - Osoby, które znalazły się stałej lub przejściowej trudnej sytuacji życiowej z wielu powodów, itp. osoby w sytuacji kryzysowej, w kryzysie bezdomności, ofiary przemocy i konfliktu w rodzinie, handlu ludźmi itp.;
  - Osoby z niepełnosprawnościami, które nie mogą prowadzić samodzielnie gospodarstwa domowego lub mają ograniczone możliwości oraz chcące usamodzielnić się życiowo;
  - Osoby przewlekłe chore, które wymagają stałego wsparcia;
  - Osoby z zaburzeniami psychicznymi;
  - Osoby, które opuszczają pieczę zastępczą, placówki opiekuńczo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze i zakłady dla nieletnich i wymagają usamodzielnienia;
  - Cudzoziemców o statusie uchodźcy.

„Chciałabym jako pracownik społeczny, by każdy powiat na Mazowszu mógł tworzyć mieszkania chronione, każda gmina. One się przydają w wielu sytuacjach kryzysowych, jako przejściowa forma pomocy, rodzaj kładki w samodzielne życie”.

Uczestniczka badania FGI

4. Mieszkania chronione w Polsce – główne wyzwania

LICZBA MIESZKAŃ CHRONIONYCH

- Liczba mieszkań chronionych w Polsce szybko się zwiększa. W 2016 r. istniało w całym kraju 2,9 tys. miejsc w mieszkaniach chronionych. W 2020 r. było już ponad 4 tys. miejsc (wzrost o 40 proc.). Z tego 2,1 tys. stanowiły mieszkania treningowe, a 1,9 tys. – mieszkania wspomagane (Tabela 3). Większość mieszkań chronionych to mieszkania dla osób usamodzielnianych, opuszczających niektóre typy placówek wychowawczych, głównie pieczę zastępczą i placówki opiekuńczo-wychowawcze (1,3 tys. miejsc). Drugą istotną grupą są miejsca dla osób z problemami psychicznymi (663 miejsc).

Tabela 2. Liczba mieszkań chronionych w Polsce w 2016 i 2020 r., z podziałem na mieszkania treningowe i wspierane.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba jednostek 2016	Liczba miejsc 2016	Liczba osób korzystających 2016	Liczba jednostek 2020	Liczba miejsc 2020	Liczba osób korzystających 2020
1	MIESZKANIA CHRONIONE	703	2922	2774	1348	4098	3664
1.1	z tego (z wiersza 1): TRENINGOWE				585	2120	1859
1.2	z tego (z wiersza 1): WSPIERANE				763	1978	1805
1.3	w tym (z wiersza 1): dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wych., schroniska, zakłady poprawcze i inne	318	1191	998	371	1333	1032
1.4	w tym (z wiersza 1): dla osób z zaburzeniami psychicznymi	100	432	447	219	663	592

Źródło: Strategia rozwoju usług społecznych. Projekt, MRiPS Warszawa 2021, s. 76

- Zwraca uwagę **dysproporcja pomiędzy liczą miejsc w mieszkaniach chronionych, a liczbą osób korzystających z tych miejsc**, która jest niższa. W 2020 r. na 4098 miejsc w mieszkaniach chronionych raportowanych przez MRiPS skorzystało 3664 osób. Część możliwości mieszkań chronionych w instytucjach jest zatem z jakiegoś powodu niewykorzystywana. „Wąskim gardłem” może być np. brak możliwości zapewnienia usług wsparcia lub brak osób spełniających kryteria.
- Pomimo wzrostu liczby świadczeń w postaci pobytu w mieszkaniu chronionym, z literatury przedmiotu wyłania się **obraz mało rozwiniętego funkcjonowania tej instytucji w różnych częściach kraju**. Np. w województwie małopolskim występuje sześć powiatów, w których w ogóle nie funkcjonują mieszkania chronione dla

usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej. „Przyczyny ich braku są różne – od jasno artykułowanej niechęci prowadzenia mieszkania dla tej grupy, przez brak dostrzegania potrzeb i stwierdzenia, że obecnie obowiązujące przepisy nie wymagają oferowania takiej formy wsparcia, po brak środków do jej zapewnienia” (Mieszkania chronione dla osób opuszczających pieczę zastępczą w Małopolsce. Analiza dostępnej oferty oraz zapotrzebowania. Raport z badania, ROPS w Krakowie, Kraków, 2015, s. 21).

- Wskazywane są również różne czynniki determinujące popyt na tę formę wsparcia. Kluczowy jest **brak zasobów lokalowych w gminach, które można przeznaczyć na mieszkania chronione oraz mankamenty polityki mieszkaniowej państwa**. „Praktyczna strona polityki mieszkaniowej państwa sprowadza się do tego, by nie realizować ważnych, spójnych programów. Od 2007 roku z dużą determinacją wspiera się własność mieszkaniową osiąganą poprzez kredyt hipoteczny. Systematycznie zrzuca się na gminy wszystkie zadania mieszkaniowe o charakterze społecznym i socjalnym. W bieżących działaniach politycy nie zajmują się sprawami mieszkaniowymi. Świadczy o tym bardzo niski udział wydatków na cele mieszkaniowe w wydatkach budżetu państwa. (...) Zaniedbany jest sektor mieszkań chronionych. Konieczne jest rozwinięcie elastycznego systemu mieszkań wspomaganych” (Mieszkalnictwo w Polsce, analiza wybranych obszarów polityki mieszkaniowej, Habitat for Humanity, Warszawa 2015, s. 13).
- Jak wskazuje m.in. Wspólnota Robocza Związków Organizacji Socjalnych WRZOS, w Krajowym Planie Odbudowy zabrakło wsparcia dla działań przyspieszających proces deinstytucjonalizacji usług społecznych, w tym rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego jako realnej alternatywy dla pobytu różnych grup w placówkach całodobowych. Organizacje pracowników pomocy społecznej **systematycznie podkreślają konieczność rozwoju tej formy wsparcia społecznego**.
- Narzędziem, które praktycznie wspiera rozwój mieszkań socjalnych i chronionych jest Fundusz Dopłat w Banku Gospodarstwa Krajowego. BGK udziela wybranym podmiotom (gmina, związek międzygminny, powiat lub organizacja pożytku publicznego) finansowego wsparcia, pokrywającego część kosztów przedsięwzięcia, w wyniku którego powstaną m.in. lokale socjalne lub chronione. Od początku programu do końca 2020 r. powstało w ramach wsparcia finansowego BGK 21,9 tys. lokali mieszkalnych, w tym 197 mieszkań chronionych, z czego w 2020 r. – 7. **Narzędzie to nie jest zatem intensywnie używane przez gminy w celu tworzenia mieszkań chronionych** (Sprawozdanie z działalności Zarządu Grupy Kapitałowej Banku Gospodarstwa Krajowego w 2020 r.).

197

TYLE MIESZKAŃ CHRONIONYCH POWSTAŁO W POLSCE
DZIĘKI WSPARCIU Z FUNDUSZY DOPLĄT BANKU
GOSPODARSTWA KRAJOWEGO .

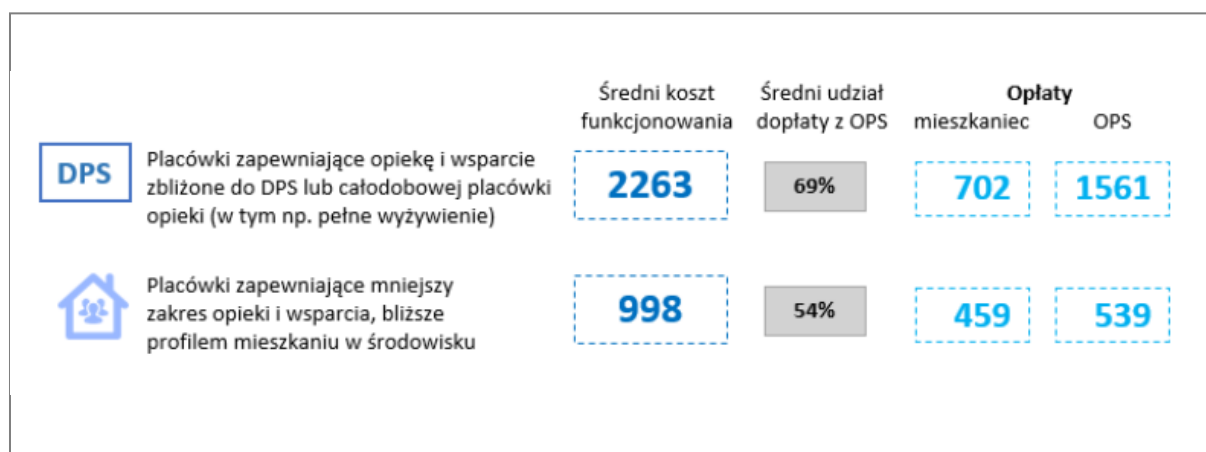
- Przeprowadzone analizy naukowo-badawcze **potwierdzają tymczasem korzyści wynikające z deinstytucjonalizacji systemu opieki dla osób starszych, niesamodzielnych i niepełnosprawnych**, w tym w szczególności tworzenia mieszkań chronionych i lokali aktywizujących. „Placówki te wypełniają lukę między całodobową opieką instytucjonalną a opieką środowiskową, dzięki czemu system wsparcia i opieki można postrzegać jako kontinuum organizacyjne oferujące lepsze dopasowanie usług do potrzeb beneficjentów” (Utworzenie i funkcjonowanie modelowego przykładu mieszkania chronionego oraz lokalu aktywizującego, Raport z badania, 2017. s. 6).
- **W przypadku osób z niepełnosprawnościami, od wielu lat podkreśla się rolę mieszkalnictwa w niezależnym życiu tych osób.** „Zapewnienie osobom niepełnosprawnym możliwie niezależnego życia poprzez danie im prawa do dokonania samodzielnego wyboru sposobu życia i miejsca zamieszkania zakreśla ramy działania nowoczesnej polityki społecznej, która powinna być nastawiona na wspieranie samodzielności i preferowanie innych form wsparcia, niż opieka instytucjonalna” (Włączenie w społeczeństwo, niezależne życie w społeczności lokalnej, Warszawa 2017, s. 27). W polskiej polityce społecznej nadal dominuje jednak model opieki instytucjonalnej – głównie w formie pobytu w domach pomocy społecznej. Tymczasem jest to najdroższa i najmniej pożądana forma wsparcia, izolująca osoby z niepełnosprawnościami od środowiska lokalnego, często pozbawiając regularnych kontaktów z osobami bliskimi.
- Kolejnym analizowanym w badaniach naukowych argumentem są **niskie koszty prowadzenia mieszkań chronionych w porównaniu z placówkami całodobowymi**, czyli niższe koszty opieki jednostkowej przy zachowaniu jej środowiskowego charakteru. „Oszczędności możliwe do wygenerowania przy tworzeniu mieszkań chronionych i lokali aktywizujących powinny stanowić drugi (obok poprawy jakości i dopasowania usług do potrzeb mieszkańców) silny impuls dla dalszego promowania deinstytucjonalizacji opieki. Ze względu na niskie koszty funkcjonowania części lokali aktywizujących i mieszkań chronionych należy uznać, że to rozwiązanie jest korzystniejsze niż utrzymanie mieszkańca w domu pomocy społecznej” (Utworzenie i funkcjonowanie modelowego przykładu mieszkania chronionego oraz lokalu aktywizującego, Raport z badania, 2017. s. 6).

30-70%

O TYLE MOŻE BYĆ NIŻSZY KOSZT OPIEKI NAD
 PODOPIECZNYM W MIESZKANIU CHRONIONYM
 OD KOSZTU OPIEKI W DOMU POMOCY SPOŁECZNEJ

- Jak wynika z powyższego, zrealizowanego w 2017 r. badania, porównanie kosztów opieki w DPS oraz funkcjonowania placówki wsparcia oferującej pełne wyżywienie oraz opiekę i wsparcie w zakresie podobnym do DPS oraz placówki zapewniającej mniejszy zakres opieki i wsparcia, bliższej profilem mieszkaniu w środowisku **wskazuje możliwości dużej optymalizacji kosztów przy jednoczesnym zapewnieniu oczekiwań wspieranej osoby**. Średni koszt miesięczny pobytu jednej osoby w badanych placówkach „typu DPS” wyniósł 2263 zł – znacznie mniej niż w DPS (powyżej 3 tys. zł). Średni miesięczny koszt pobytu jednej osoby w placówce typu „mieszkanie chronione” wyniósł 998 zł. Niższy był również koszt ponoszony przez OPS oraz przez samego mieszkańca (badanie dotyczyło placówek zlokalizowanych w województwie małopolskim i świętokrzyskim). Rozpiętość kosztów miesięcznego utrzymania jednej osoby w badanych placówkach była przy tym bardzo duża: od 484 zł (mieszkania chronione) do 3680 zł (świadczenia jak w DPS).

Rysunek 1. Średnie koszty miesięcznej opieki nad mieszkańcem w mieszkaniu chronionym z zakresem opieki tożsamym z opieką w DPS oraz w profilu środowiskowym wg badania.

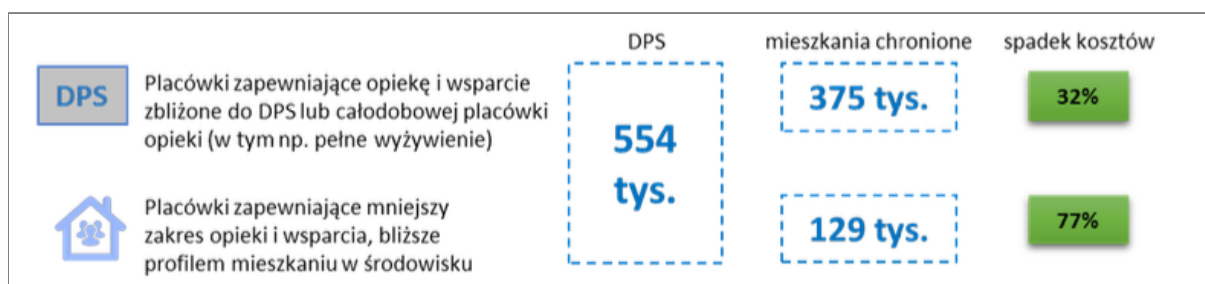

Źródło: Utworzenie i funkcjonowanie modelowego przykładu mieszkania chronionego oraz lokalu aktywizującego, Raport z badania, 2017.

- W przytoczonym wyżej badaniu poddano analizie również model „placówki optymalnej”, liczącej 20 osób, o średnim miesięcznym koszcie utrzymania 3,3 tys. zł. oraz udziale dopłaty OPS w koszcie utrzymania na poziomie 70 proc. Roczny koszt funkcjonowania placówki typu DPS wyniósłby 554 tys. zł, a mieszkań chronionych w standardzie opieki zbliżonym do DPS – 375 tys. zł. (spadek kosztów o 32 proc.). Dla mieszkań chronionych zapewniających „środowiskowy” typ usług wsparcia koszt wyniósł 129 tys. zł rocznie **(aż o 77 proc. mniej niż w przypadku pobytu w DPS)**. Pokazuje to **zakres potencjalnej optymalizacji kosztów opieki i wsparcia** w przypadku przejścia z opieki w DPS na opiekę w mieszkaniu chronionym. Program rozwoju mieszkań chronionych otwiera zatem przestrzeń do dość elastycznego oferowania wsparcia społecznego, potrzebnego mieszkańcom, mniej obciążającego budżet na cele społeczne powiatów i gmin.

Rysunek 2. . Koszty opieki nad mieszkańcem w DPS oraz mieszkania chronione wg badania analizującego modelowe formy wsparcia w ustalonych parametrach.

Źródło: Utworzenie i funkcjonowanie modelowego przykładu mieszkania chronionego oraz lokalu aktywizującego, Raport z badania, 2017.

- Kwestia kosztów prowadzenia mieszkań chronionych była również przedmiotem analiz w miastach, m.in. w Szczecinie. Jak stwierdzono, **mieszkania chronione i wspomagane nie zastępują domów pomocy społecznej, lecz stanowią uzupełnienie oferty na rynku stacjonarnych usług opiekuńczych**. „Niewątpliwą zaletą jest ich lokalizacja oraz wielkość. W lokalach chronionych przebywa do 6 osób, co ma znaczący wpływ na komfort życia. Przeprowadzona analiza społeczno-ekonomiczna wskazuje, że mieszkania chronione i wspomagane mogą stanowić wartościowe rozszerzenie wachlarza usług opiekuńczych świadczonych na rzecz niesamodzielnych seniorów organizowanych przez władze samorządowe” (Mieszkania chronione i wspomagane dla osób starszych w ujęciu społeczno-ekonomicznym, Giezek M., Iwański R., Handel wewnętrzny 2017; 4, 287-296).
- Placówkami analizowanymi w tym badaniu były z kolei mieszkania chronione dla osób w podeszłym wieku, prowadzone w standardzie zbliżonym do DPS, z opieką całodobową. Mieszkania te zajmują sporą powierzchnię (95–110 m kw.) i przebywa w nich 5-6 osób. Analiza danych wskazała, że koszt miesięcznej opieki wyniósł od 2489 do 2651 zł na osobę, przy czym najbardziej istotną pozycją w budżecie był koszt wynagrodzeń opiekunów. Warto jednak zaznaczyć, że model ten zapewnia opiekę na poziomie domu pomocy społecznej i jest realizowany w kameralnych, domowych warunkach.

Tabela 3. Charakterystyka mieszkań chronionych prowadzonych przez gminy na Mazowszu (poza m.st. Warszawa) – z podziałem na mieszkania treningowe i wspomagane

Lp.	Metraż (w m ²)	Liczba pokoi	Liczba mieszkańców	Opłaty (w PLN)	Koszt świadczenia usług opieki i wsparcia (w PLN)	Razem (w PLN)
1	99,03	3	5	798,46	11 818,75	12 617,21
2	110,72	4	6	1798,76	13 237,00	15 035,76
3	95,01	3	5	967,51	12 291,50	13 259,01
4	96,04	3	6	1700,66	13 237,00	14 937,66

Źródło: Mieszkania chronione i wspomagane dla osób starszych w ujęciu społeczno-ekonomicznym, Giezek M., Iwański R., Handel wewnętrzny 2017; 4, 287-296

- Zagadnienie kosztów utrzymania mieszkań chronionych było również analizowane w badaniu FGI przeprowadzonym na potrzeby tego raportu. Jak wskazali uczestnicy badania z gmin zaangażowanych w prowadzenie mieszkań chronionych, rozwiązanie to jest znacznie tańsze niż zapewnienie miejsca w DPS. **Uczestnicy szacowali średni koszt miesięcznego utrzymania miejsca w mieszkaniu chronionym na ok. 800–1300 zł, z uwzględnieniem kosztów świadczonych usług społecznych.**
- Analizowane raporty z badań nad praktycznym funkcjonowaniem mieszkań chronionych **wskazują na różne kwestie, które należy brać pod uwagę przy ich tworzeniu i organizacji ich pracy.** Np. nie sprawdza się ich zdaniem prowadzenie mieszkań dla osób opuszczających pieczę zastępczą w mniejszych miejscowościach, a zwłaszcza poza siedzibą organu prowadzącego. Ograniczeniem jest uzależnienie pobytu w mieszkaniu od kontynuowania nauki (wprowadzają taki wymóg niektóre gminy), a także wymóg, że w mieszkaniu musi przebywać co najmniej 3 osoby. Nie pozwala to zaspokoić potrzeby prywatności. Z analiz wynika, że konieczne jest również lepsze informowanie o mieszkaniach chronionych potencjalnie zainteresowanych osób oraz „program wprowadzający” na początku pobytu, który pozwalałby podopiecznemu zrozumieć istotę usługi i rozwiązać różne jego obawy wewnętrzne (Mieszkania chronione dla osób opuszczających pieczę zastępczą w Małopolsce. Analiza dostępnej oferty oraz zapotrzebowania. Raport z badania, ROPS w Krakowie, Kraków, 2015).
- Uczestnicy badań fokusowych w powiatach również wskazywali na **ograniczenia formalne związane z funkcjonowaniem mieszkań chronionych**, np. niską elastyczność tej formy wsparcia (nadmiernie sztywne wymogi ustawowe). Dla części osób, które korzystały w regionie z mieszkań chronionych, problemem był fakt zamieszkiwania z innymi osobami, a także konieczność korzystania z określonych usług wsparcia, które są niekiedy traktowane jako ograniczenie, a nie wsparcie.

8,7%

JEDYNI TAKI ODSETEK BADANYCH W BADANIU ANKIETOWYM PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ NA MAZOWSZU NIE DOSTRZEGA POTRZEBY ROZWIJANIA MIESZKAŃ CHRONIONYCH

- Dostępne badania i analizy wskazują na potencjał wykorzystania zasobów lokalowych samorządu w tworzeniu mieszkań chronionych. Samorządy dysponują zarówno zasobami, jak i możliwościami sprawczymi, które mogą prowadzić do pozyskiwania mieszkań socjalnych, w tym chronionych, z zasobów komunalnych oraz Skarbu Państwa, a także w ramach umów zawieranych z deweloperami przy okazji realizowanych projektów budowlanych w miastach i gminach.

Jak wynika z szacunków Wspólnoty Roboczej Związków Organizacji Socjalnych WRZOS, **na bazie pustostanów gminnych oraz wsparciu ich renowacji z funduszy dostępnych w KPO i EFS można stworzyć około 5 tys. mieszkań wspomaganych o średniej powierzchni 50 m².**

WNIOSKI I REKOMENDACJE Z BADAŃ OGÓLNOKRAJOWYCH DLA MIESZKALNICTWA CHRONIONEGO NA MAZOWSZU

1. Mieszkania chronione treningowe i wspierające są jedną z form wsparcia społecznego przewidzianą przez ustawę o pomocy społecznej. **W ostatnich latach wzrasta zainteresowanie tym instrumentem wsparcia przez samorządy**, czego wyrazem są projekty realizowane w wielu miastach i regionach, dotyczące zarówno mieszkań chronionych, jak i wspomaganych.
2. Rozwój mieszkań chronionych i wspomaganych jest zgodny z polityką Unii Europejskiej oraz z kierunkami rozwoju wyznaczonymi w dokumentach ONZ, i ma na celu wspieranie mieszkańców w prowadzeniu niezależnego i samodzielnego życia. **Rozwiązanie to może być stosowane w wielu sytuacjach, które wymagają interwencji społecznej i jest jednym z kluczowych instrumentów polityki deinstytucjonalizacji.**
3. Analizy i badania naukowe wskazują jednak na relatywnie niski poziom rozwoju mieszkań chronionych w Polsce, identyfikując różnego rodzaju bariery o charakterze formalno-prawnym oraz finansowo-organizacyjnym. **Wynikają one m.in. ze stosunkowo małej popularności i rozpowszechnienia tej formy wsparcia.** Istotnym argumentem przemawiającym za tworzeniem mieszkań chronionych treningowych i wspomaganych jest środowiskowy wymiar tej formy wsparcia. Dlatego polityka społeczna Mazowsza powinna zmierzać w tym kierunku.
4. Ważnym argumentem jest również niższy koszt usługi w porównaniu z innymi formami wsparcia mieszkańców. Choć mieszkania chronione wymagają inwestycji w ich stworzenie, koszty ich utrzymania oraz świadczonej opieki są znacznie niższe niż w placówkach instytucjonalnych. Jak wskazują badania przeprowadzone na zlecenie Ministerstwa Zdrowia, **miesięczny koszt opieki nad osobą w mieszkaniu chronionym jest o 30–70 proc. niższy od kosztów opieki w DPS, w zależności od przyjętego zakresu usług i formy organizacyjnej mieszkania.** Dzięki mieszkaniom chronionym można zatem, za te same środki, objąć wsparciem znacznie większą liczbę osób niż w placówkach instytucjonalnych. W tworzeniu Modelu Mieszkalnictwa Chronionego i Wspieranego kluczowa będzie zarazem standaryzacja formy, jakości i zakresu świadczonych usług.
5. Gminy i powiaty Mazowsza tworząc mieszkania chronione mogą skorzystać z narzędzi wsparcia, m.in. Funduszu Dopłat w Banku Gospodarstwa Krajowego.

Samorządy województwa mazowieckiego powinny również przeanalizować inne możliwości pozyskania lokali na mieszkania chronione lub finansowania takich projektów.

6. Badania wskazują, że jedną z barier rozwoju mieszkalnictwa chronionego jest stosunkowo niski poziom wiedzy dotyczącej tego instrumentu wsparcia, zarówno wśród urzędników, jak i mieszkańców (grup docelowych kwalifikujących się do wsparcia). Programom rozwoju mieszkalnictwa chronionego powinny więc towarzyszyć działania edukacyjne (w tym wymiana wiedzy i doświadczeń) oraz informacyjne.

- Analizując dane, **należy zwrócić uwagę na dużą liczbę mieszkań chronionych w Płocku**. Miasto ma prawdopodobnie największą liczbą mieszkań chronionych w skali kraju. Płock posiada obecnie 29 mieszkań ze 102 miejscami dla osób niepełnosprawnych, wychodzących z przemocy w rodzinie, opuszczających pieczę zastępczą i ośrodki opiekuńczo-wychowawcze, a także dla bezdomnych. Rozwój mieszkań chronionych jest **konsekwencją spójnej polityki mieszkaniowo-społecznej Płocka** i może być źródłem inspiracji dla innych miast i gmin. Dla władz miasta istotną motywacją poza aktywizacją społeczną było zmniejszenie kosztów opieki w DPS-ach.

Tabela 4. Jednostki samorządu terytorialnego woj. mazowieckiego, w których prowadzono mieszkania chronione w 2020 r.

Lp.	Region	Podregion	Powiat	Gmina	Typ gminy	Typ jednostki	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba korzyst.
1	Warszawski stołeczny	warszawski zachodni	Grodziski	Grodzisk Mazowiecki	miejsko-wiejska	OPS	2	20	0
2	Warszawski stołeczny	warszawski zachodni	Grodziski	-	-	PCPR	1	4	0
3	Mazowiecki regionalny	żyrardowski	Grójecki	Warka	miejsko-wiejska	OPS	1	20	0
4	Warszawski stołeczny	warszawski wschodni	legionowski	Legionowo	miejska	OPS	1	3	1
5	Warszawski stołeczny	warszawski wschodni	legionowski	-	-	PCPR	2	6	4
6	Warszawski stołeczny	warszawski wschodni	legionowski	Serock	miejsko-wiejska	OPS	1	1	1
7	Mazowiecki regionalny	ostrołęcki	Ostrowski	-	-	PCPR	1	3	0
8	Mazowiecki regionalny	ostrołęcki	Ostrowski	Ostrów Mazowiecka	miejska	OPS	1	3	1
9	Warszawski stołeczny	warszawski zachodni	piaseczyński	Piaseczno	miejsko-wiejska	OPS	2	4	0
10	Warszawski stołeczny	warszawski zachodni	piaseczyński	-	-	PCPR	1	3	1
11	Mazowiecki regionalny	płocki	m. Płock	M. Płock	miejska	MOPR	29	102	64
12	Mazowiecki regionalny	płocki	Sierpecki	-	-	PCPR	1	4	4
13	Mazowiecki regionalny	radomski	m. Radom	M. Radom	miejska	MOPR	3	8	5
14	Mazowiecki regionalny	radomski	szydłowiecki	-	-	PCPR	1	3	1
15	Warszawski stołeczny	m. st. Warszawa	m. st. Warszawa	M. St. Warszawa	miejska	PS	19	74	74
16	Warszawski stołeczny	warszawski zachodni	warszawski zachodni	-	-	PCPR	2	6	1

Lp.	Region	Podregion	Powiat	Gmina	Typ gminy	Typ jednostki	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba korzyst.
17	Warszawski stołeczny	warszawski wschodni	Wołomiński	Klembów	wiejska	OPS	1	3	0
18	Warszawski stołeczny	warszawski wschodni	Wołomiński	Marki	miejska	OPS	1	3	2
19	Warszawski stołeczny	warszawski wschodni	Wołomiński	-	-	PCPR	1	6	4
Razem							71	276	163

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania jednorazowego MCPS-SJ-7-2021 zebranego w systemie CAS MRiPS.

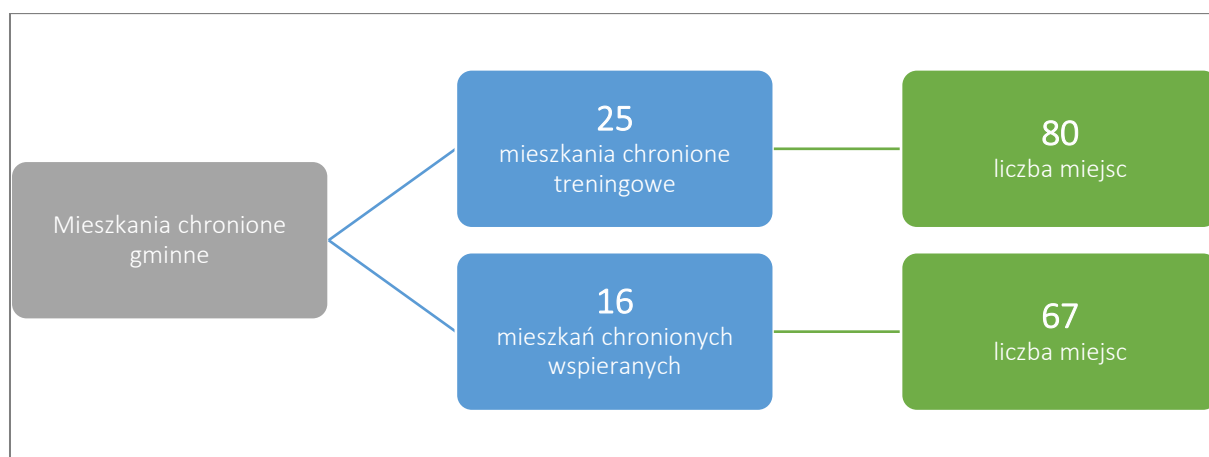
- Zwraca uwagę i powinno być przedmiotem głębszej analizy, **stosunkowo niskie zasiedlenie mieszkań chronionych**. W m.st. Warszawa na 74 miejsca zajęte są wszystkie, co świadczy o efektywnym wykorzystywaniu tego zasobu. Z kolei gmina Warka (20 miejsc) raportuje, że na koniec 2020 r. nie było zajęte ani jedno. W Płocku z mieszkań korzystały 64 osoby (na 102 miejsca). Należałoby zanalizować, co jest tego przyczyną (w tym zbadać wpływ kryteriów formalnych oraz popytu na tę usługę) oraz określić, jakie czynniki determinują rotację miejsc w mieszkaniach chronionych.

94,4%

TAKI ODSETEK ANKIETOWANYCH PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ W REGIONIE SŁYSZAŁO O ŚWIADCZENIU, JAKIM JEST POBYT I WSPARCIE W MIESZKANIU CHRONIONYM.

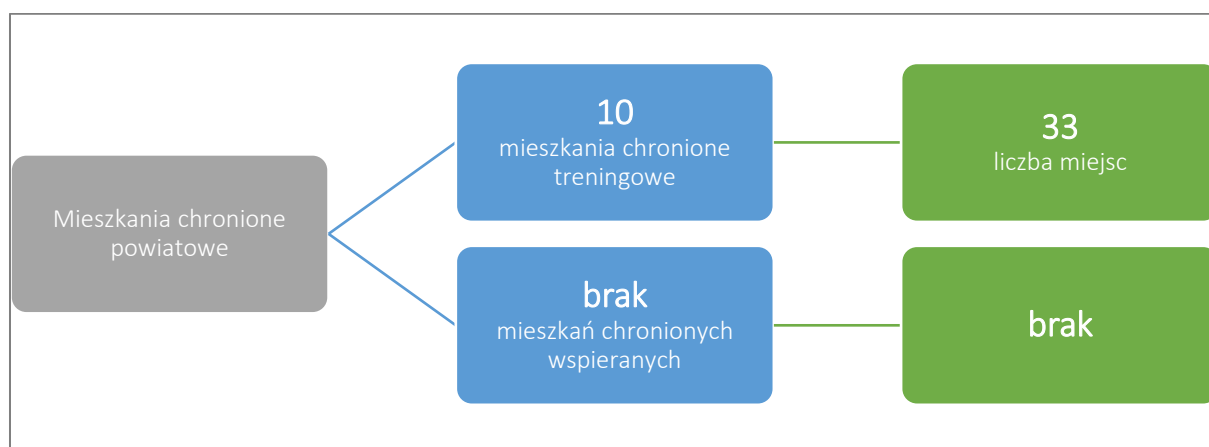
- Dane Ministerstwa Rodziny i Pomocy Społecznej za 2020 r. podają inną liczbę mieszkań chronionych w regionie, nie uwzględniają one jednak danych z m. st. Warszawa. Dane te pozwalają z kolei określić bliżej przeznaczenie i charakter mieszkań chronionych na Mazowszu. Gminy, powiaty i inne jednostki gminne prowadziły według danych MRiPS 34 mieszkania chronione o charakterze treningowym dla osób opuszczających pieczę zastępczą i placówki wychowawcze. Placówki te dysponowały łącznie 116 miejscami. Z kolei mieszkań chronionych wspieranych dla osób z zaburzeniami psychicznymi było w regionie 11, dysponowały one 33 miejscami.
- Większość mieszkań chronionych jest zatem przeznaczana na potrzeby usamodzielnienia wychowanków. Jak wynika z badań fokusowych, niektóre z tych placówek mogą spełniać różne funkcje w ramach formuły mieszkania treningowego.

Rysunek 3. Charakterystyka mieszkań chronionych prowadzonych na Mazowszu przez gminy (z pominięciem m.st. Warszawa) – z podziałem na mieszkania treningowe i wspierane.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRIPS-03R-2020

Rysunek 4. Charakterystyka mieszkań chronionych prowadzonych przez powiaty na Mazowszu (z pominięciem m.st. Warszawa) – z podziałem na mieszkania treningowe i wspomagane.

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRIPS-03R-2020

WNIOSKI I REKOMENDACJE Z ANALIZY STANU ZASTANEGO DLA MIESZKALNICTWA CHRONIONEGO NA MAZOWSZU

1. **Mazowsze ma w tej chwili niewiele mieszkań chronionych, na mapie regionu wiele gmin przypomina pod tym względem „białe plamy”.** Ta forma wsparcia jest dostępna obecnie jedynie w 12 na 42 powiaty regionu (27 proc.).
2. **Istniejące mieszkania wspierają małą grupę spośród szerokiego spektrum potrzebujących.** Dominują funkcje wspierania osób opuszczających pieczę zastępczą lub ośrodki wychowawcze. To ważne zadanie, ale przeznaczenie 25 proc. miejsc w mieszkaniach chronionych na ten cel znacznie ogranicza możliwość wspierania osób wymagających pomocy z powodu sytuacji kryzysowej, np. kobiet i dzieci doświadczających przemocy.

3. **Bardzo niska jest liczba mieszkań chronionych wspieranych, przeznaczonych dla osób starszych, w tym seniorów mogących funkcjonować w społeczności, które są alternatywą dla pobytu w DPS-ach.** Oznacza to, że w regionie nie ma właściwie realnej alternatywy dla pobytu osób starszych w placówkach instytucjonalnych, w których koszt opieki jest znacznie wyższy niż w mieszkaniu chronionym.
4. Jak wynika z badań, **94,4 proc. pracowników pomocy społecznej słyszało o formie pomocy jaką są mieszkania chronione.** Tylko 4,8 proc. nie wie, na czym polega to świadczenie. Mniejszość z badanych w grupach fokusowych pracowników Ośrodków Pomocy Społecznej i Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie ma własne doświadczenia w projektowaniu i zarządzaniu mieszkaniami chronionymi lub wspomaganymi.
5. Wiedza i doświadczenie nie są jednak równomierne. Konieczne wydaje się zatem pogłębienie świadomości dotyczącej tego narzędzia oraz wiedzy, jak mieszkania chronione mogą być wykorzystywane do wspierania potrzebujących i włączane do prowadzonych działań **(poprzez organizację szkoleń oraz wymianę wiedzy i doświadczeń).**
6. Zarazem, istniejące doświadczenia (wieloletnie wspieranie wychowanków z pieczy zastępczej, szybki wzrost liczby mieszkań w Płocku, doświadczenia m.st. Warszawa w zakresie wspierania różnorodnych sytuacji kryzysowych, doświadczenia w zakresie wspierania osób z chorobami psychicznymi) **tworzą dobry fundament pod rozwój mieszkalnictwa chronionego w regionie.** Na Mazowszu są już wiedza i doświadczenie, które mogą być wykorzystane do rozwijania spójnego i obejmującego cały region programu mieszkalnictwa chronionego.

25%

TAKI ODSETEK MIESZKAŃ CHRONIONYCH NA MAZOWSZU DEDYKOWANY JEST WYŁĄCZNIE WYCHOWANKOM PIECZY ZASTĘPCZEJ I PLACÓWEK OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZYCH.

6. Mieszkania chronione na Mazowszu – ocena potrzeb

SYTUACJA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA

- Województwo Mazowieckie zamieszkuje **5,3 mln osób – prawie 14,2 proc. ludności Polski**. Około 2/3 osób mieszka w miastach (3,5 mln) – co trzeci mieszkaniec Mazowsza w Warszawie. Liczba mieszkańców wyznacza skalę zapotrzebowania na wsparcie społeczne w regionie, a determinuje ją struktura społeczna. **Ludność regionu starzeje się w szybkim tempie, a trendu tego nie odwraca migracja wewnątrzrajowa**.
- Przeciętna długość życia wynosi obecnie 74,3 lata dla mężczyzn i 82,1 lata dla kobiet. W starszej populacji wyraźna jest dominacja kobiet (feminizacja starości) – w grupie wiekowej 85+ na 100 mężczyzn przypadają aż 242 kobiety. W latach 2010–2020 wskaźnik starości (osoby w wieku 65+ w stosunku do populacji w wieku 0–14 lat) zwiększył się do 18,5 proc. Rośnie wskaźnik starzenia podwójnego (liczba osób w wieku 84+ w populacji 65+), który wynosi 12,8 proc. oraz liczba osób sędziwych przypadających na osoby w wieku 50–64 lat. Zarazem maleje współczynnik wsparcia międzypokoleniowego (liczba osób w wieku 85+ na 100 osób w wieku 50–64 lata).
- Co prawda w regionie jest generalnie mniej ludzi w wieku 65+ niż wynosi średnia krajowa (32 proc., podczas gdy w kraju wartość ta sięga 37,2 proc.), ale **trendy zwiastują wzrost liczby osób w podeszłym wieku, które będą żyć dłużej i mieszkać samotnie** (singularyzacja starości), bez wsparcia ze strony najbliższej rodziny. **Zwiększy się także obciążenie mieszkańców w wieku produkcyjnym osobami niesamodzielnymi i zależnymi** (rodzice w podeszłym wieku, dzieci). Przyczyną tego stanu rzeczy, poza demografią zmiany w rodzinach, będą m.in. rozluźnianie więzi międzypokoleniowych, mniejsza liczba zawieranych małżeństw, częstotliwość rozwodów itp. Zmaleje zatem potencjał opiekuńczy w najbliższym otoczeniu (najbliższa rodzina i krewni) – pierwotnym źródle wsparcia.

SYTUACJA NA RYNKU MIESZKANIOWYM

- Mazowsze jest zasobne w lokale mieszkalne (w 2020 r. co piąte oddane do użytku w kraju mieszkanie powstało w województwie mazowieckim). Koszty zakupu mieszkania należą jednak do najwyższych w Polsce (zwłaszcza w regionie warszawskim stołecznym) i będą wzrastać ze względu na traktowanie mieszkań jako inwestycji. **Spada zaś w regionie dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych**. Liczba wykorzystywanych gminnych lokali mieszkalnych w 2019 r. wyniosła na Mazowszu ok. 90 tys. W latach 2012–2020 ubyło 11,8 tys. lokali komunalnych. Budownictwo komunalne realizowane przez TBS-y nie rozwija się intensywnie.

Mało rozwinięte są formy współpracy między samorządami i deweloperami, przynoszące wymierne efekty w postaci wzrostu liczby mieszkań socjalnych i komunalnych w zasobie gmin. **Na lokal z zasobu gminnego oczekuje obecnie na Mazowszu 14 tys. osób, na lokal socjalny – 7 tys. osób.**

SYTUACJA ZDROWOTNA

- Istotną zmienną jest **pogarszanie się zdrowia mieszkańców**. Przewlekła choroba jest głównym powodem wsparcia społecznego na Mazowszu. Starzenie się populacji będzie oznaczać pogorszenie stanu zdrowia i trudności w samodzielnym funkcjonowaniu. Rośnie liczba mieszkańców z zaburzeniami psychicznymi. Zaburzenia nerwicowe występują u 1,57 proc. populacji Mazowsza. **Rośnie liczba osób z problemami psychicznymi i depresją**, zwłaszcza wśród młodzieży, maleje zarazem dostępność leczenia. Problem samotności dotyczy już nie tylko osób w podeszłym wieku, szczególnie kobiet (singularyzacja i feminizacja starości), ale również osób młodszych, w tym wchodzących w dorosłość. Według prognoz, problemy i zaburzenia będą się nasilać.

48%

TAKI ODSETEK ANKIETOWANYCH PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ DOSTRZEGA W SWOIM NAJBLIŻSZYM OTOCZENIU PRZYPADKI OSÓB, KTÓRE MOGŁYBY / POWINNY SKORZYSTAĆ Z MIESZKAŃ CHRONIONYCH

INNE ELEMENTY DIAGNOZY SPOŁECZNEJ

- Mazowsze jest **regionem niejednorodnym pod względem gospodarczym, przestrzennym i społecznym**. Pomiedzy gminami występują obecnie znaczne różnice w zamożności, infrastrukturze, dostępności usług publicznych i usług społecznych. Zasoby pomocy i wsparcia nie są równomiernie rozlokowane. Trendy gospodarcze i cywilizacyjne stwarzają ryzyko, że różnice te mogą się pogłębiać. Wobec nowych wyzwań społecznych i zdrowotnych pojawia się **problem deficytu pracowników medycznych, socjalnych i opiekuńczych**, związany m.in. z wynagrodzeniami i niskim prestiżem zawodu. Niedobory kadrowe mogą utrudnić realizację wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństwa regionu i nowymi potrzebami społecznymi.

SYTUACJA SPOŁECZNA GRUP KLUCZOWYCH Z PUNKTU WIDZENIA ROZWIJANIA MIESZKALNICTWA CHRONIONEGO NA MAZOWSZU

- Jak wynika z danych zamieszczonych w „Ocenie zasobów pomocy społecznej Województwa Mazowieckiego za 2020 rok”, w ciągu dekady 2011–2020 liczba osób otrzymujących pomoc społeczną ogółem zmniejszyła się w regionie o 1/3, co należy tłumaczyć stabilną dekadą gospodarczą, niskim poziomem bezrobocia oraz wzrostem transferów socjalnych.

Znacznie spadła liczba rodzin uzyskujących świadczenia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, bezrobocia oraz ubóstwa (spadek w ciągu dekady odpowiednio o 46, 42, 41 proc.). Utrzymuje się liczba osób otrzymujących wsparcie z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (ok. 50 tys. osób). W 2020 r. był to najczęstszy powód przyznawania świadczeń pomocy społecznej. Wzrost liczby rodzin potrzebujących pomocy dotyczy bezdomności (63 proc.) oraz narkomanii.

Tabela 5. Tabela 5. Główne powody wsparcia społecznego na Mazowszu. Liczba objętych pomocą rodzin w latach 2012–2020

Wyszczególnienie	2012	2014	2016	2018	2020	Trend
Długotrwała lub ciężka choroba	52 686	54 131	54 772	53 706	50 078	↓
Ubóstwo	83 885	86 067	76 552	58 969	48 799	↓
Niepełnosprawność	45 294	45 953	44 462	40 987	35 243	↓
Bezrobocie	64 589	65 354	52 771	37 658	30 124	↓
Bezradność opiekuńczo-wychowawcza	29 683	27 647	24 253	20 808	17 294	↓
Potrzeba ochrony macierzyństwa	13 164	13 732	12 913	10 888	8 434	↓
Alkoholizm	11 225	10 685	9 315	7 888	6 716	↓
Bezdomność	3 177	3 338	3 154	3 272	4 813	↑
Przemoc w rodzinie	2 201	2 479	2 016	1 888	1 591	↓
Łącznie	305 904	309 386	280 208	236 064	203 092	

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 r., UMWM

Tabela 6. Główne powody wsparcia społecznego na Mazowszu. Liczba rodzin objętych wsparciem w 2020 r.

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	48 799	18 512	97 950
Długotrwała lub ciężka choroba	50 078	13 253	80 147
Niepełnosprawność	35 243	11 606	56 808
Bezrobocie	30 124	12 160	72 557
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	17 294	6 009	53 005
Potrzeba ochrony macierzyństwa	8 434	4 787	40 830
Alkoholizm	6 716	2 353	10 979
Bezdomność	4 813	569	4 990
Przemoc w rodzinie	1 591	596	4 683
Sytuacja kryzysowa	986	239	2 224
Trudność w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1 294	355	1 746
Zdarzenie losowe	1 075	455	2 181
Narkomania	727	59	977

Wyszczególnienie	Liczba rodzin	w tym na wsi	Liczba osób w rodzinach
Trudność w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy	356	19	968
Sieroctwo	84	42	191
Razem	207 614	71 014	430 236

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2020 r., UMWM

- Na podstawie analizy powodów udzielania świadczeń pomocy społecznej na Mazowszu oraz liczebności grup obejmowanych wsparciem społecznym (Tabela 6) można oszacować, że **w szeroko rozumianej grupie osób otrzymujących obecnie wsparcie, które mogłyby potencjalnie skorzystać z mieszkania chronionego jako formy pomocy, może być na Mazowszu co najmniej 200 tys. osób**. Na tyle należałoby szacować szeroki krąg potencjalnych adresatów usługi w postaci mieszkań chronionych. Obejmuje on poza grupami już korzystającymi obecnie z mieszkań (wychowankowie pieczy zastępczej, osoby z zaburzeniami psychicznymi) także osoby w kryzysie bezdomności, niepełnosprawne, starsze, ofiary przemocy domowej i inne kategorie.
- Dla oszacowania popytu na mieszkania chronione kluczowa jest analiza grup społecznych, do których adresowane jest to świadczenie. **Najliczniejszą wśród potencjalnych adresatów jest grupa osób starszych**. Liczba osób w wieku 65+ wynosi na Mazowszu ok. 1 mln (2020), z czego 252 tys. w wieku 70–74 lata, 146 tys. w wieku 75–79 lat, 126 tys. w wieku 80–84 lata i 129 tys. powyżej 85 roku życia.
- Wzrasta liczba osób o złym stanie zdrowia. Ogólnokrajowe badania wskazują na **ryzyko pogarszania się kondycji zdrowotnej Polaków** z powodu następstw niezdrowego trybu życia, używania substancji psychoaktywnych, zanieczyszczenia środowiska, chorób cywilizacyjnych i chorób związanych z wiekiem. Trudno określić, jak w dłuższej perspektywie wpłynie na zdrowie mieszkańców pandemia COVID-19, i związane z nią konsekwencje w postaci ograniczonego dostępu do usług POZ oraz usług specjalistycznych. Według ekspertów trzeba liczyć się ze wzrostem liczby chorób płuc, schorzeń kardiologicznych czy zwiększenie ryzyka udarów.
- W regionie mieszka **ponad 500 tys. osób ze stwierdzoną niepełnosprawnością**. Większość z nich (ponad 350 tys.) mieszka w miastach. Najczęściej orzekane przyczyny niepełnosprawności to upośledzenia narządu ruchu, choroby neurologiczne, choroby układu oddechowego i krążenia oraz choroby psychiczne.

63,6%

TAKI ODSETEK ANKIETOWANYCH PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ W REGIONIE UWAŻA, ŻE NALEŻY ZWIĘKSZYĆ DOSTĘPNOŚĆ MIESZKAŃ CHRONIONYCH DLA RODZIN NIEPEŁNOSPRAWNYCH Z DZIEĆMI

- Na Mazowszu poważnym zjawiskiem jest duża liczba **osób z zaburzeniami psychicznymi**. Liczba rejestrowanych chorych na zaburzenia organiczne wynosi 84 tys. osób (2014). Liczbę osób uzależnionych oszacowano na 125 tys. (najwięcej w kraju). Na zaburzenia nastroju cierpi 114 tys. mieszkańców regionu. Z powodu zaburzeń lękowych leczy się ponad 230 tys. osób. Mazowsze ma najwięcej w Polsce zarejestrowanych pacjentów w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji – w 2016 r. było to **ponad 240 tys. osób**.

27,3%

TYLU ANKIETOWANYCH W BADANIU PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ NA MAZOWSZU DOSTRZEGA POTRZEBĘ ROZWIJANIA MIESZKAŃ CHRONIONYCH DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI

- Można zakładać, że utrzyma się w przyszłości konieczność wsparcia **rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych**, których liczba wynosi obecnie na Mazowszu 17,2 tys. (2020), co przełożyło się na wsparcie ok. 53 tys. osób.
- Niepokojący jest wzrost na Mazowszu liczby **osób w kryzysie bezdomności**, a perspektywa pogorszenia się koniunktury gospodarczej, spadku zatrudnienia i dochodów oraz rosnąca inflacja zwiększa ryzyko bezdomności. W 2020 r. wsparcie z powodu kryzysu bezdomności otrzymało 4813 rodzin.
- Kolejnym obszarem ryzyka jest **przemoc w rodzinie**. Liczbę osób dotkniętych przemocą domową na Mazowszu szacuje się na 25 tys. (2019). Z powodu przemocy w rodzinie w trudnej sytuacji życiowej znalazło się 5,3 tys. osób. Poza wsparciem materialnym, ofiary przemocy zostały objęte wsparciem ośrodków interwencji kryzysowej (2121 osób). Poradnictwo specjalistyczne z powodu przemocy w rodzinie lub jej podejrzenia objęło 17,6 tys. osób. Liczba wypełnionych formularzy procedury „Niebieskiej Karty” w 2020 r. wyniosła prawie 3,8 tys.

36%

TAKI ODSETEK UCZESTNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO W POWIATACH I GMINACH WSKAZUJE, ŻE NAJBARDZIEJ POMOCY W POSTACI MIESZKAŃ CHRONIONYCH POTRZEBOWAŁYBY OFIARY PRZEMOCY W RODZINIE.

- Należy również uwzględnić konieczność pomocy w przypadku **zdarzeń losowych i sytuacji kryzysowych**. Ich liczba spada, ale nieprzewidywalna natura takich wydarzeń jak klęski żywiołowe, zagrożenia ekologiczne itp. sprawia, że nie mogą być pomijane przy planowaniu wsparcia. W 2020 r. pomoc taką otrzymało 67 rodzin.
- Niewielką, ale istotną grupą są **osoby zwolnione z zakładów penitencjarnych** – w 2020 r. było to 598 osób. Pomoc w związku z trudnością przystosowania się do życia po opuszczeniu zakładu karnego w 2020 r. otrzymało 1294 rodzin.
- Problemy integracyjne dotyczą **niewielkiego odsetka cudzoziemców**. Ze wsparcia samorządu mazowieckiego w 2020 r. skorzystało 185 osób ze statusem uchodźcy – pomoc objęła 102 rodzin. Pomoc w formie pracy socjalnej, poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego oraz asysty w załatwianiu spraw w instytucjach i urzędach otrzymało 105 rodzin.
- W 2020 r. 5,9 tys. dzieci **przebywało w pieczy zastępczej** – w tym 964 z powodu sieroctwa i pólsieroctwa. W tym samym okresie, na cele związane z usamodzielnieniem, kontynuowaniem nauki lub zagospodarowaniem się osób pełnoletnich opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, samorząd Mazowsza wypłacił 29 tys. świadczeń.
- Przegląd grup społecznych istotnych z punktu widzenia mieszkalnictwa chronionego wskazuje więc, że w samej tylko grupie osób najpilniej potrzebujących asysty, jak np. opuszczających pieczę zastępczą czy zakłady karne, osób w kryzysie bezdomności, doświadczających przemocy domowej lub wymagających pomocy z powodu sytuacji kryzysowej, jest na Mazowszu **co najmniej 30 tys.** Poszerzenie wspomnianego grona o osoby w podeszłym wieku, przewlekle chore, niepełnosprawne i z zaburzeniami psychicznymi, wśród których również mogą pojawiać się potrzeby w zakresie mieszkalnictwa chronionego lub wspomaganego, powiększy tę wartość do ponad 1 mln mieszkańców.

23%

TAKI ODSETEK ANKIETOWANYCH PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ W REGIONIE NIE POTRAFI OKREŚLIĆ, CZY W ICH GMINIE / POWIECIE ISTNIEJE ZAPOTRZEBOWANIE NA MIESZKANIA CHRONIONE.

WNIOSKI I REKOMENDACJE WYNIKAJĄCE Z DIAGNOZY SPOŁECZNEJ DLA MIESZKALNICTWA CHRONIONEGO NA MAZOWSZU

1. Diagnoza Społeczna, przygotowana na potrzeby „Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030” wskazuje, że obszarami szczególnych wyzwań w najbliższej dekadzie na Mazowszu będą m.in. konieczność większego wsparcia osób starszych, niesamodzielnych, samotnych, osób z niepełnosprawnościami, osób opuszczających pieczę zastępczą i inne ośrodki, rozpoczynających samodzielne życie, osób przewlekłe chorych (w tym na choroby otępienne), osób dotkniętych kryzysami psychicznymi, osób w kryzysie bezdomności oraz dotkniętych przemocą w rodzinie. **Mieszkania chronione mogą być istotnym narzędziem wsparcia dla każdej z tych grup.**
2. We wszystkich grupach potrzebujących wsparcia, które mogłyby skorzystać z mieszkania chronionego jest nawet ok. 1 mln osób. Gdyby z tego świadczenia miało skorzystać tylko 0,01 proc. z nich, wymagałoby to kilku tysięcy miejsc w mieszkaniach chronionych w regionie.
3. **Analizy te prowadzą do wniosku, że mieszkalnictwo chronione powinno więc na Mazowszu zyskać status priorytetu regionalnej polityki społecznej. Władze regionu powinny opracować i przyjąć Plan Rozwoju Mieszkalnictwa Chronionego i Wspomaganego**, stwarzający warunki do zwiększenia liczby mieszkań w powiatach i gminach. Plan taki powinien uwzględniać tworzenie zarówno mieszkań chronionych, jak i wspomaganych, elastyczniejszych pod względem kryterium kwalifikacji.
4. **Wprowadzeniu takiego planu sprzyja zarówno nowa perspektywa planowania strategicznego w regionie, jak i nowa perspektywa wydatkowania funduszy europejskich.** Dają one możliwość wykorzystania funduszy unijnych, krajowych i regionalnych do stworzenia trwałego instrumentu wsparcia dla tysięcy osób mieszkających na Mazowszu.
5. Plan rozwoju mieszkalnictwa treningowego i wspieranego (zarówno chronionego, jak i wspomaganego) **powinien mieć charakter wieloletni, spójny i zdecentralizowany.** Punktem wyjścia do opracowania go powinna być analiza sytuacji społecznej w powiatach. Należy dokonać również szczegółowej ewaluacji i analizy kosztów funkcjonowania **wszystkich już działających na Mazowszu mieszkań chronionych**, z uwzględnieniem ich specyfiki, doświadczeń oraz świadczonych w nich usług.
6. Powinien powstać również **Model Rozwoju Mieszkań Chronionych i Wspomaganych**, który pozwoli stworzyć ramy organizacyjne i zarządcze do rozwijania zarówno mieszkalnictwa chronionego, jak i wspomaganego. Model powinien uwzględniać wszystkie aspekty, procedury i dobre praktyki związane z tworzeniem mieszkań tego typu i zarządzaniem nimi, w tym metody ewaluacji efektów wsparcia.

7. Wnioski z badania FGI dotyczącego oceny potencjału i potrzeb w zakresie mieszkań chronionych

- Elementem projektu było badanie jakościowe metodą FGI (zogniskowane wywiady grupowe) z udziałem osób programujących i realizujących politykę społeczną w regionie. W badaniu wzięli udział pracownicy Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej, posiadających duże doświadczenie w zakresie projektowania działań w zakresie pomocy społecznej, zarówno w instytucjach publicznych, jak i pozarządowych oraz osoby reprezentujące powiatowe i gminne jednostki organizacyjne pomocy społecznej. **Oba badania koncentrowały się na opisie działań prowadzonych w zakresie mieszkalnictwa chronionego, a także oszacowaniu potrzeb oraz wskazaniu barier i ograniczeń w rozwoju.**
- Część badanych uczestniczyła aktywnie w projektach dotyczących planowania i tworzenia mieszkalnictwa chronionego na Mazowszu (m.in. dla osób z upośledzeniem umysłowym, wychowanków opuszczających pieczę zastępczą, dla samotnych matek oraz dzieci opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze oraz osób w kryzysie bezdomności). Niektórzy badani zapoznawali się również z projektami mieszkalnictwa chronionego i wspomagane realizowanymi w innych regionach.

„Prowadziłam program mieszkań chronionych dla wychowanków pieczy zastępczej. Uważam, że to najlepszy sposób, by pomóc takim osobom „stanąć na własnych nogach” w dorosłym życiu. Często brakuje im pewności siebie i wiary we własne możliwości. Uważam, że mieszkanie treningowe to najlepszy sposób na ich usamodzielnianie. W naszej gminie powinniśmy ich mieć kilka razy więcej”. Uczestniczka badania FGI

- Zasady funkcjonowania mieszkań chronionych oraz funkcje i zadania, jakie mają spełniać są zasadniczo badanym dość dobrze znane. Pewna grupa uczestników badania wskazywała na konieczność umieszczenia zagadnienia mieszkań chronionych w szerszym kontekście sytuacji mieszkaniowej na Mazowszu, czyli dostępności do mieszkań komunalnych, socjalnych oraz usługi mieszkań wspomaganych.
- Część badanych sygnalizowała niejasności, jakie wiążą się z terminologią mieszkań chronionych, wspomaganych, treningowych i wspieranych. **Kategorie te nie są dla wszystkich badanych jasne.** Jak wskazywano, także lokalne społeczności często nie rozumieją ich istoty. Są one często mylone z mieszkaniami komunalnymi i kojarzone z patologią społeczną lub dysfunkcjami. Powoduje to niekiedy opór wobec ich tworzenia.

- Uczestnicy grup fokusowych, którzy posiadają doświadczenie w zarządzaniu mieszkaniami chronionymi wskazywali na **dobre doświadczenia dotyczące tego instrumentu wsparcia**, przy czym zakres ich doświadczeń sięga od kilku miesięcy do nawet dziesięciu lat, zależnie od tego, kiedy mieszkanie chronione pojawiło się w zasobie powiatu czy gminy. W szczególności, badani podkreślali przydatność mieszkań chronionych typu treningowego w usamodzielnianiu wychowanków pieczy zastępczej – w tym obszarze badani zdają się mieć największe doświadczenie.

„Ta forma pomocy bardzo sprawdziła się w usamodzielnianiu młodzieży wychodzącej z pieczy zastępczej. Tym osobom trzeba pomóc w usamodzielnianiu się, wyfrunięciu w świat. Mieszkanie chronione jest najlepszym do tego narzędziem”. Uczestniczka badania FGI

„Moje doświadczenia są bardzo dobre. Mieliśmy w mieszkaniach różne osoby – bezdomnego, pólsierotę, kobietę z dzieckiem z rodziny przemocowej, teraz osobę po pobycie w więzieniu. Wszyscy zmotywowani, by szybko stanąć na nogi. Mieszkanie chronione im pomogło”. Uczestniczka badania FGI

- Jeśli chodzi o grupy osób, które powinny w pierwszej kolejności korzystać z mieszkań chronionych, uczestnicy badania wskazywali:
  - Osoby **opuszczające pieczę zastępczą**, nie tylko sieroty lub pólsieroty, ale wszystkich wychowanków opuszczających pieczę zastępczą lub placówki opiekuńczo-wychowawcze. Według badanych, mieszkanie treningowe jest najlepszą metodą usamodzielnienia społecznego wychowanków.
  - Osoby **doświadczające kryzysu psychicznego oraz z chorobami psychicznymi** – mieszkanie chronione jest w tym przypadku elementem szerszego procesu zdrowienia i powrotu do funkcjonowania w społeczności.
  - Osoby **z niepełnosprawnościami**, zdiagnozowane przez psychologa i doradców, mające potencjał na usamodzielnienie.
  - Kobiety, dzieci i mężczyźni **doświadczających przemocy domowej** – mieszkanie chronione może być w tym przypadku pomocne do usamodzielnienia się i rozpoczęcia życia w nowym środowisku.
  - Osoby **w kryzysie bezdomności** – wskazywano, że zapewnienie opieki osobom przebywającym w mieszkaniach chronionych jest łatwiejsze w przypadku, gdy są one przeznaczone dla większej liczby osób (doświadczenia m.in. Caritas).

- Jako główne bariery rozwoju mieszkalnictwa chronionego uczestnicy badania wskazali:
- **Ograniczony zasób mieszkaniowy gmin i powiatów.** Brak dostatecznej jakości mieszkań w zasobie komunalnym, ograniczone środki budżetowe i możliwości pozyskiwania nowych mieszkań.
- **Wysoki koszt stworzenia, remontu i adaptacji mieszkania chronionego dla gminy.** Środki finansowe potrzebne do stworzenia mieszkania chronionego jest dla mniejszych powiatów i gmin barierą, którą trudno pokonać w obecnych warunkach budżetowych.

„Dla wielu powiatów koszt tworzenia mieszkań chronionych jest zaporowy. Projekty te będą miały rację bytu tylko wówczas, gdy powstanie systemowy, regionalny program ich finansowania”. Uczestnik badania FGI

„Myślę, że przeszkodą są przede wszystkim finanse. Jest trudność w pozyskaniu mieszkań. Trzeba je też wyposażyć, a to kosztuje. Musimy też myśleć o kosztach świadczonych później usług”. Uczestniczka badania FGI

- **Koszty prowadzenia mieszkania i świadczenia usług.** Nakłady na utrzymanie mieszkania i towarzyszących mu usług uczestnicy badania szacowali na kwotę od kilkuset złotych miesięcznie do ponad tysiąca złotych. Jest on niższy od kosztu utrzymania podopiecznego w domu pomocy społecznej (ok. 3–3,5 tys. zł), czy nawet schronisku dla osób bezdomnych (ok. 1 tys. zł). Niemniej, finansowanie mieszkań chronionych jest postrzegane przez badanych jako poważne wyzwanie. Zagadnienie kosztów utrzymania mieszkań w regionie wymaga dalszych analiz. Zróżnicowanie regionu sprawia, że koszty te będą się znacznie różnić pomiędzy Regionem Warszawskim Stołecznym (RWS) a Regionem Mazowieckim Regionalnym (RMR).
- **Ograniczone zasoby finansowe i kadrowe, utrudniające świadczenie usług dla mieszkańców mieszkań chronionych oraz ograniczenia w dostępie do specjalistów.** Badani wskazywali, że w budżetach przeznaczonych na prowadzenie mieszkań chronionych należy uwzględnić koszty świadczonych usług wsparcia (trenerskich, opieki środowiskowej itp.), a także ograniczone możliwości korzystania ze specjalistów (np. psychologa czy rehabilitanta). Na bariery w dostępie do specjalistów zwracano uwagę także w projekcie „Liderzy kooperacji” prowadzonym na Mazowszu. W niektórych gminach i powiatach działa niewiele organizacji pozarządowych, które są w stanie wykonać te usługi. To istotny problem w rozwoju mieszkań chronionych.
- **Niewystarczająca liczba pracowników socjalnych.** Niedobór pracowników socjalnych, asystentów rodziny, terapeutów i psychologów. Potrzeba wsparcia pracowników socjalnych z powodu obciążenia i wypalenia (m.in. potrzeba superwizji).

„Samo mieszkanie nie rozwiązuje problemu. Muszą być usługi opiekuńcze, program wsparcia psychologicznego, pomoc w odnalezieniu się. Z tym jest pewien problem. Brakuje psychologów, rehabilitantów, usług. W wielu częściach regionu jest z tym kłopot”. Uczestniczka badania FGI

„Bardzo ważne jest wsparcie psychologiczne dla mieszkańców takich mieszkań przy wykonywaniu zwykłych czynności, wracaniu do samodzielności. Często mamy trudność ze znalezieniem i zatrudnieniem psychologów, trenerów, koordynatorów. Trzeba wziąć to pod uwagę”. Uczestniczka badania FGI

- **Ograniczenia administracyjno-polityczne** (np. trudności z uzyskaniem statusu uchodźcy, stosowanie kryterium dochodowego itp.).
- **Bariery strategiczne.** Brak strategii tworzenia mieszkań chronionych w regionie jako kierunku deinstytucjonalizacji, a także brak systemu, zapewniającego współpracę instytucji ekosystemu wsparcia społecznego (rządu, samorządów, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej) w tworzeniu i prowadzeniu mieszkań chronionych oraz świadczenia usług na rzecz osób, które w nich przebywają.
- **Niedostateczna wiedza i informacja.** Brak dostatecznego rozeznania i wiedzy o modelu, w którym mieszkania chronione funkcjonują w sposób najbardziej efektywny, przykładów z innych regionów czy miast.

„Myślę, że taką bariera jest wiedza. Wiem, że takie mieszkania są, czytałam o nich. Wiem, że są nawet na Mazowszu. Ale nigdy nie miałam okazji zobaczyć jak działają, porozmawiać z prowadzącymi je pracownikami”. Uczestniczka badania FGI

- **Bariery po stronie użytkowników.** Niezrozumienie idei mieszkania chronionego, kwestionowanie okresowości pobytu, niechęć do korzystania z lokalu wspólnie z inną osobą lub traktowanie mieszkania chronionego jako socjalnego (i kwestionowanie np. przydatności towarzyszących mu usług wsparcia), niechęć do korzystania z usług wsparcia, obawy przed stygmatyzacją.

„Zdarza się, że użytkownicy nie rozumieją idei mieszkania chronionego, uważają, że to zwykłe mieszkanie socjalne, odmawiają opieki i usług wsparcia trenerów czy psychologów”. Uczestniczka badania FGI

- Uczestnicy badania byli zgodni, że **mieszkalnictwo chronione nie jest w regionie rozwinięte, choć istnieje na nie duży popyt**. Zapotrzebowanie w gminach i powiatach szacowano na dodatkowe kilkanaście, kilkadziesiąt miejsc w mieszkaniach chronionych w skali roku. **Jak podkreślano, ze wskaźników ujętych w rządowym programie deinstytucjonalizacji wynika, że mieszkań chronionych w przypadku Mazowsza powinno być co najmniej dziesięciokrotnie więcej niż jest obecnie.**

„U nas przydałoby się co najmniej kilkanaście mieszkań, zwłaszcza dla osób z niepełnosprawnościami i seniorów. Interesujemy się tym rozwiązaniem. Bo potrzeb nie brakuje. Uczestnik badania FGI

„W Warszawie należałoby właściwie zbudować cały budynek z mieszkaniami chronionymi i wspomaganymi. Na pewno nie zabrakłoby potrzebujących”.
Uczestniczka badania FGI

- Według badanych, mieszkania chronione **nie powinny być rozwiązaniem „niszowym” – w każdym powiecie powinien funkcjonować ich zasób**. Wymaga to, ich zdaniem, długofalowego programu tworzenia i rozwoju mieszkalnictwa chronionego w regionie, w którym brałyby udział wszystkie powiaty i gminy. Należy również dokładniej określić potrzeby społeczne w tym zakresie oraz przeanalizować, jak rozwiązanie to funkcjonuje w innych regionach.

„Mieszkania chronione to bardzo dobra pomoc, a niestety stanowi niszowy temat w gminach i powiatach”. Uczestnik badania FGI

„W naszym powiecie liczba mieszkań, które posiadamy wydaje się wystarczająca. Ale mamy dobrze rozwiniętą pomoc środowiskową, np. dla osób z niepełnosprawnościami i w kryzysach psychicznych. Przydałoby się nam chyba dla osób, starszych, niesamodzielnych, które nie muszą jeszcze iść do DPS-u”.
Uczestniczka badania FGI

„Należałoby dobrze zdiagnozować w powiecie, jakie jest zapotrzebowanie i ile takich mieszkań stworzyć. Poznałabym chętnie co robią w tym zakresie inne gminy”. Uczestniczka badania FGI

- Badani wskazywali na to, że z jednej strony **powinny istnieć mieszkania „profilowane”** (np. dla wychowanków pieczy zastępczej, osób z niepełnosprawnością), ale z drugiej strony **konieczna jest elastyczność**, tak by mogły z nich skorzystać osoby, które akurat potrzebują pomocy (np. kryzys w rodzinie). Zasób ten powinien być więc wykorzystywany w zależności od potrzeby. Pojawił się również wątek potrzeby współpracy między gminami w tworzeniu mieszkań chronionych.

„Nie powinno się chyba profilować tego typu mieszkań do określonej grupy społecznej. Jeśli byłby taki zasób mieszkań na terenie gminy, to można by z niego korzystać w zależności od sytuacji. Są ludzie w różnych sytuacjach życiowych, różne lokalne potrzeby”. Uczestniczka badania FGI

- Istotne znaczenie według badanych ma zapewnienie osobom w mieszkaniach treningowych wsparcia w postaci **indywidualnych planów usług**: wsparcia trenerów, terapeutów, doradców, asystentów. Badani podkreślali, że w mieszkaniach powinny być realizowane wysokiej jakości usługi opiekuńcze, specjalistyczne, treningi, terapie, wsparcie psychologiczne, nauka zarządzania budżetem domowym, szkolenia z zakresu samodzielności i zaradności. Czynnikiem ten ma kluczowe znaczenie dla efektywności wsparcia, czyli przygotowania do samodzielnego życia. Dotyczy to takich kategorii jak wychowankowie pieczy zastępczej, osoby w kryzysie bezdomności, kryzysie psychicznym, ofiary przemocy w rodzinie.

„Każdy przypadek trzeba traktować indywidualnie i dlatego kluczowa jest koordynacja opieki. Pamiętam osobę po 4 próbach samobójczych i pobycie w szpitalu, która w mieszkaniu chronionym zaczęła samodzielnie funkcjonować, znalazła z pomocą opiekuna pracę, poznała drugą osobę, zaczęli wspólnie wynajmować mieszkanie. Wszystko dzięki dobrej opiece”. Uczestniczka badania FGI

- Przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej wskazywali na element **wzajemnego wspierania się mieszkańców mieszkań chronionych**, czy to w przypadku wychowanków pieczy zastępczej, czy osób z chorobami psychicznymi lub niepełnosprawnościami. Wątpliwości budziła np. kwestia, czy rozwiązania deinstytucjonalizacyjne są możliwe w przypadku wszystkich przypadków niepełnosprawności i jakie okoliczności wykluczają pobyt w mieszkaniu chronionym.

„Te osoby mieszkając razem mają szanse wspierać siebie nawzajem. Ciekawi mnie, jak wygląda w praktyce takie wsparcie, jakie są jego efekty”. Uczestniczka badania FGI

- Innym podnoszonym wątkiem była kwestia niskiej wiedzy dotyczącej kosztów funkcjonowania mieszkania chronionego w relacji do kosztów opieki instytucjonalnej, a także kwestia koordynacji opieki i pomocy oraz indywidualnego podejścia do każdego przypadku. **Postulat indywidualizacji pomocy pojawiał się w wielu wypowiedziach.** Ważny według badanych jest również wątek zapewnienia wspieranej osobie dalszego funkcjonowania, po zakończeniu pobytu w mieszkaniu chronionym.

„Myślę, że takie mieszkania można by realizować w jakimś szerszym projekcie, np. unijnym, który pozwoli zrealizować większą liczbę mieszkań i zapewni koszty na realizację. Koszty opieki są w takiej placówce chyba niższe niż w placówkach całodobowych, to jest ważny argument”. Uczestniczka badania FGI

„Uważam, że ważne jest indywidualne podejście. Chciałabym, żeby takie mieszkania były elastyczne, żeby można było w nich pomagać różnym osobom, z różnymi potrzebami społecznymi”. Uczestniczka badania FGI

WNIOSKI I REKOMENDACJE Z BADANIA FGI DOTYCZĄCE MIESZKAŃ CHRONIONYCH NA MAZOWSZU

1. Według pracowników służb społecznych na Mazowszu, **mieszkania chronione powinny stać się istotnym elementem wsparcia społecznego w regionie.** Usługą, która nie ma charakteru niszowego, ale jest jednym z istotnych elementów ekosystemu wsparcia społecznego. Zagadnieniu temu należy zatem nadać wyższy priorytet strategiczny (programu regionalnego).
2. **Doświadczenia przedstawicieli gmin i powiatów, które obecnie prowadzą mieszkania chronione są pozytywne lub bardzo pozytywne.** Badani wskazywali przykłady wielu konkretnych osób, którym pobyt w mieszkaniu chronionym treningowym pozwolił na powrót do samodzielnego funkcjonowania lub rozpoczęcie samodzielnego życia. Sporadycznie jedynie przywoływano przypadki osób, które korzystając z tej formy pomocy nie miały motywacji wewnętrznej do usamodzielnienia się. **Wiedza i doświadczenie pracowników społecznych, którzy już prowadzą te formy wsparcia mieszkańców powinny być wykorzystane w tworzeniu nowych placówek.**
3. Badani wskazali na to, że zapotrzebowanie na mieszkania chronione w ich jednostkach administracyjnych dotyczy od kilkunastu, do kilkudziesięciu miejsc. Podkreślali zarazem, że tworzenie mieszkań chronionych powinno wynikać z lokalnej diagnozy i przeglądu potrzeb, a także strategicznej decyzji, dla jakich grup potrzebujących rozwijać tę usługę. **Oznacza to, że w skali regionu zapotrzebowanie na miejsca w mieszkaniach chronionych można szacować nawet na 1–1,5 tys. miejsc.**

8. Wnioski z badania ankietowego pracowników pomocy społecznej na Mazowszu

- Dopełnieniem analizy były badania ankietowe, przeprowadzone na pracownikach pomocy społecznej w regionie. W badaniu wzięło udział 231 osób. **Wśród badanych, 94,4 proc. słyszało o takiej formie pomocy społecznej jaką są mieszkania chronione**, za to zaledwie 4,8 proc. nie wie, czym jest ta forma wsparcia.
- Niewielu ankietowanych było jednak w stanie spontanicznie podać, ile jest mieszkań chronionych w ich powiecie. Brak wiedzy, czy istnieje na terenie powiatu duże zainteresowanie korzystaniem z mieszkań chronionych jako formą wsparcia, deklaruje 23 proc. badanych, natomiast 48,5 proc. dostrzega w swoim otoczeniu przypadki osób zainteresowanych mieszkaniami chronionymi. Duże zapotrzebowanie na tę usługę w swoim otoczeniu zauważa natomiast 19 proc. ankietowanych. **Tylko 8,7 proc. nie widzi potrzeby rozwijania mieszkań chronionych.**
- Około 49 proc. badanych zna osobiście lub słyszało o osobach potrzebujących mieszkania chronionego z powodu zdarzenia losowego (pożaru, zalania mieszkania, zaważenia). Istotnej wiedzy dostarcza również odpowiedź na pytanie, czy badani znają w swoim otoczeniu kogoś, kto kwalifikowałby się do pomocy w formie mieszkania chronionego spośród różnych grup osób wymagających wsparcia (a więc spełnia ustawowe kryteria). Najczęściej wskazywane są tutaj: **ofiary przemocy i konfliktu w rodzinie** (35,9 proc.), **osoby opuszczające rodziny zastępcze** (26,8 proc.) oraz **osoby z zaburzeniami psychicznymi** (27,3 proc.). Pojawiają się również osoby bezdomne i niesamodzielne. Katalog potrzebujących, które zdaniem badanych mogłyby się kwalifikować do pomocy jest zatem dość szeroki. Co czwarta osoba nie potrafiła wskazać przypadków, które jej zdaniem kwalifikowałyby się do wsparcia.

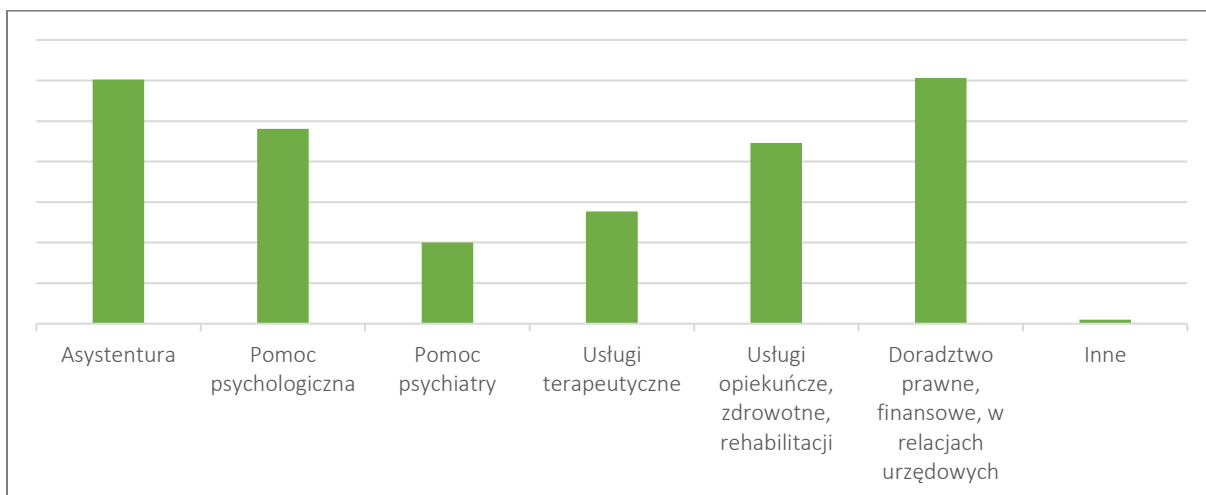
Tabela 7. Czy pomoc w formie mieszkania chronionego poprawiłaby sytuację osób mieszkających na terenie Pana/i powiatu? N=231

Charakterystyka	Udział odpowiedzi
Osoby bezdomne	18.6%
Osoby opuszczające rodziny zastępcze	26.8%
Osoby opuszczające młodzieżowe ośrodki wychowawcze	10.0%
Osoby opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze	25.5%
Osoby z zaburzeniami psychicznymi	27.3%
Ofiary przemocy i konfliktu w rodzinie	35.9%
Osoby opuszczające zakłady dla nieletnich	4.3%
Osoby niepełnosprawne fizycznie	16.9%
Osoby starsze	16.9%

Charakterystyka	Udział odpowiedzi
Osoby samotne	11.7%
Osoby niesamodzielne	22.1%
Nie znam takich osób	26.8%

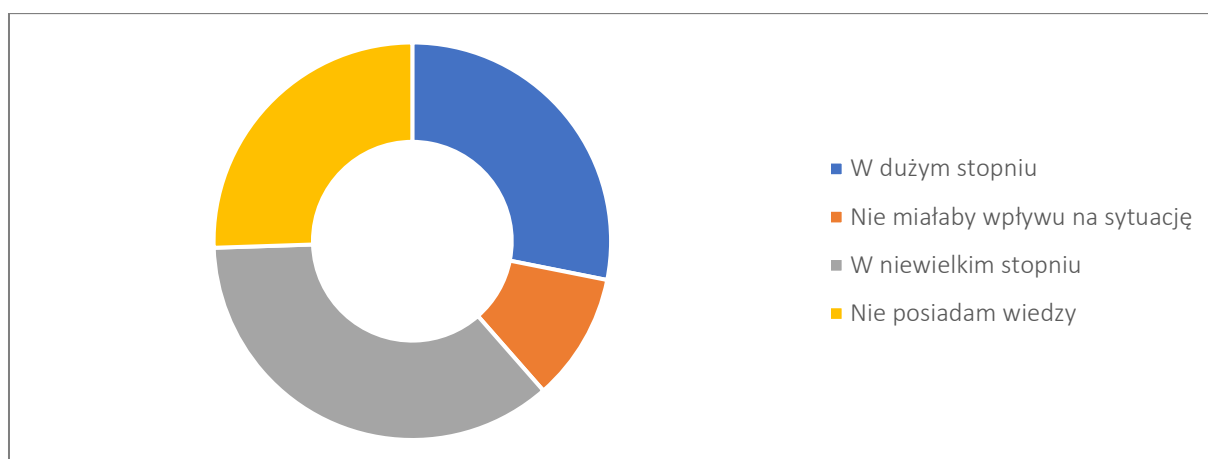
- Jeśli chodzi o usługi, które zdaniem ankietowanych powinny być świadczone w mieszkaniach chronionych, **na najwyższej pozycji znalazło się doradztwo prawne, finansowe i w prowadzeniu budżetów domowych** (60,6 proc.) – a więc zadania, które wspomagają osoby umieszczone w mieszkaniach chronionych w usamodzielnieniu się. Na drugim miejscu znalazły się usługi asystenckie (60,2 proc.) oraz pomoc psychologiczna (48,1 proc.). Kolejne pod względem liczby wskazań są usługi zdrowotne i rehabilitacyjne (44,6 proc.) oraz terapeutyczne (27,7 proc.).

Wykres 1. Jakie usługi zdaniem ankietowanych powinny być świadczone w mieszkaniach chronionych.

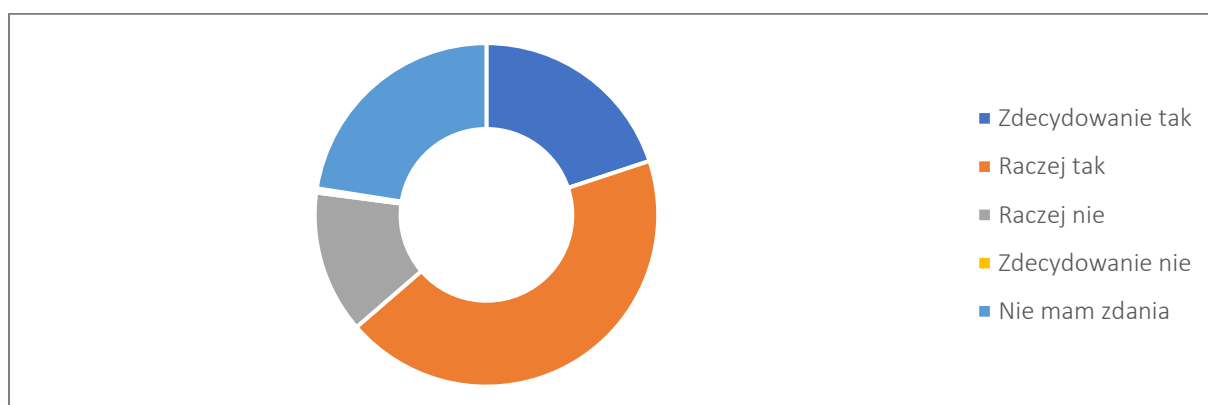
- Część pytań dotyczyła sytuacji mieszkaniowej w powiatach i gminach. Na pytanie o pomoc, jakiej najczęściej potrzebują osoby i rodziny w trudnej sytuacji mieszkaniowej wskazywano w pierwszej kolejności **konieczność znalezienia takim osobom innego mieszkania** (40,7 proc.), a następnie **pomocy finansowej** (27,3). Mieszkanie chronione wskazało 16,5 proc. ankietowanych, co świadczy o rozpoznaniu tej formy wsparcia jako przede wszystkim narzędzia reintegracji społecznej i podtrzymania samodzielności, a nie rozwiązywania problemów mieszkaniowych. Około 35,9 proc. badanych stwierdziło, że mieszkanie chronione w niewielkim stopniu miałoby wpływ na sytuacje bytową mieszkańców danej gminy, natomiast **28,1 proc. wskazało jednak, że stopień ten byłby duży**. Co czwarty badany nie ma wiedzy na ten temat. Wskazuje to na konieczność działań edukacyjnych i informacyjnych.

Wykres 2. Q: Czy pomoc w formie mieszkania chronionego poprawiłaby sytuację osób mieszkających na terenie Pana/i powiatu? N=231

- Kolejnym badanym zagadnieniem była kwestia wsparcia osób z niepełnosprawnościami posiadających dzieci. Mniej więcej **19,9 proc. badanych wskazało, że zdecydowanie należy zwiększyć dostępność mieszkań (w tym chronionych) dla takich rodzin**, a około 43,7 proc. wskazuje, że raczej należy działać w tym kierunku. Według badanych, zwiększenie dostępności mieszkań dla osób z niepełnosprawnościami wychowujących dzieci powinno nastąpić poprzez tworzenie mieszkań na wynajem ze środków rządowych w ramach społecznego budownictwa czynszowego (40,7 proc.), przy czym **37,7 proc. wskazało na istotne w tym kontekście tworzenie mieszkań chronionych oraz wspomaganych**.

Wykres 3. Q: Czy uważa Pan/i że należy zwiększyć dostępność mieszkań, w tym chronionych, dla rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością? N=231

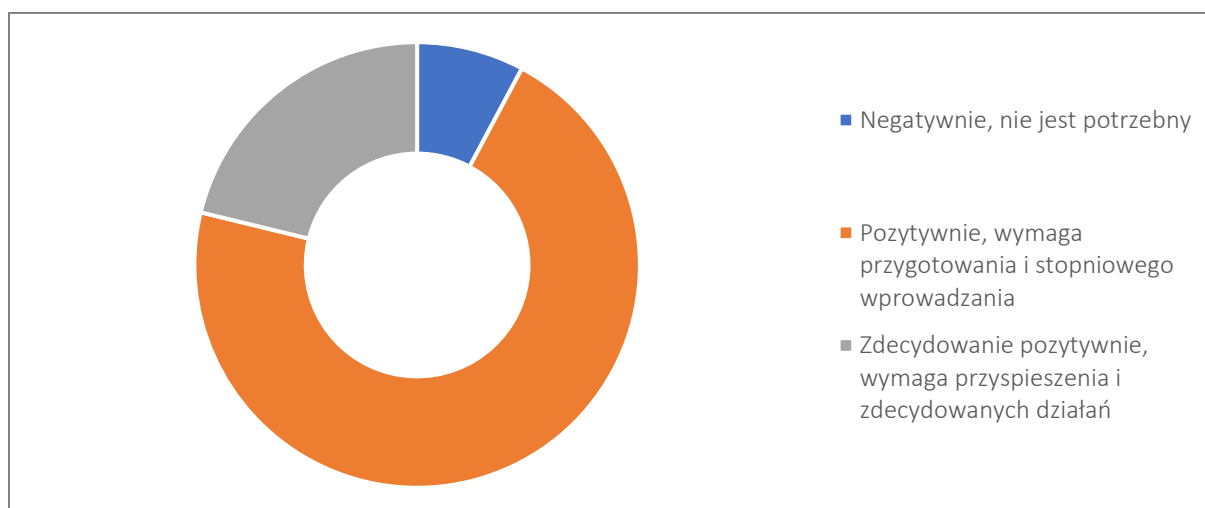
- Pracownicy jednostek pomocy społecznej mają poczucie, że ich **gminy i powiaty są w małym stopniu przygotowane, by odpowiedzieć na potrzeby osób i rodzin w zakresie mieszkalnictwa chronionego**. Uczestnicy badania mogli ocenić przygotowanie przyznając maksymalnie dziesięć gwiazdek na dziesięć możliwych: 27,5 proc. przyznało jedynie jedną gwiazdkę, 18,2 proc. – dwie, a 15,6 proc. – trzy. Pięć gwiazdek i więcej przyznało jednak 27 proc. osób. Świadczy to o dużym zróżnicowaniu w tej kwestii pomiędzy samorządami.

Tabela 8. Q: W jakim stopniu Pana/i powiat jest przygotowany, aby odpowiedzieć na potrzeby osób / rodzin w zakresie mieszkalnictwa chronionego? N=231

Charakterystyka	Udział odpowiedzi
★☆☆☆☆☆☆☆☆ 1/10	27.7%
★★☆☆☆☆☆☆☆☆ 2/10	18.2%
★★★☆☆☆☆☆☆ 3/10	15.6%
★★★★☆☆☆☆☆☆ 4/10	11.7%
★★★★★☆☆☆☆ 5/10	14.3%
★★★★★★☆☆☆☆ 6/10	6.1%
★★★★★★★☆☆ 7/10	3.5%
★★★★★★★★☆☆ 8/10	0.9%
★★★★★★★★★☆☆ 9/10	0.9%
★★★★★★★★★★ 10/10	1.3%

- Badani byli również pytani o stosunek do deinstytucjonalizacji, czyli zwiększania usług środowiskowych, pozwalających utrzymać jak najdłużej samodzielność mieszkańców. Wśród ankietowanych 7,8 proc. podchodzi do tego procesu negatywnie, natomiast **71 proc. deklaruje pozytywne nastawienie, zwracając przy tym uwagę, że deinstytucjonalizacja w regionie wymaga dobrego przygotowania i stopniowego wprowadzania**. Według 21,2 proc. badanych deinstytucjonalizacja powinna następować szybciej. Wyniki te świadczą o otwartym nastawieniu do zmian w sposobie wspierania potrzebujących grup mieszkańców. Wskazują zarazem, że pracownicy społeczni oczekują, iż proces deinstytucjonalizacji będzie dobrze przygotowany jako proces zmiany organizacyjnej.

Wykres 4. Q: Jak ocenia Pan/i znaczenie procesu deinstytucjonalizacji? N=231

W badaniu ankietowym wzięło udział 231 osób. 26,4 proc. badanych reprezentowało jednostki ulokowane w gminie miejskiej, 20,8 proc. w gminie miejsko – wiejskiej, 52,8 proc. w gminie wiejskiej. Badani reprezentowali głównie Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Miejsko – Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej oraz Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie. Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie reprezentowało 13,4 proc. badanych. 81,4 proc. ankietowanych pracuje w systemie pomocy społecznej 10 lat i więcej. 86 proc. badanych stanowiły kobiety. W badaniu były reprezentowane wszystkie powiaty poza gostyńskim.

WNIOSKI I REKOMENDACJE Z BADANIA ANKIETOWEGO DOTYCZĄCE MIESZKAŃ CHRONIONYCH NA MAZOWSZU

1. **Doświadczeni zawodowo pracownicy ośrodków pomocy społecznej wskazali na potrzebę rozwijania mieszkań chronionych.** Jedynie 8,7 proc. osób nie dostrzega takiej potrzeby w swojej gminie czy powiecie. Wydaje się, że wiedza pracowników pomocy społecznej na temat tego instrumentu powinna być pogłębiona, gdyż wielu pracowników nie miało zdania lub opinii na związane z mieszkalnictwem chronionym zagadnienia (odsetek ten sięgał nawet 20–25 proc. osób w niektórych pytaniach).
2. Badani są najczęściej pracownikami „pierwszej linii” i stykają się na co dzień z potrzebami różnych grup mieszkańców. W ankiecie wskazali na kilka grup, które ich zdaniem najbardziej potrzebowałyby wsparcia w postaci mieszkań chronionych. Są to ofiary przemocy i konfliktu w rodzinie (35,9 proc.) oraz osoby opuszczające rodziny zastępcze (26,8 proc.) oraz osoby z zaburzeniami psychicznymi (27,3 proc.). Opinia ta pokrywa się z wcześniejszymi analizami. **Szczególnie należałoby zwrócić na potrzeby ofiar przemocy i konfliktu w rodzinie.** Mieszkania chronione mogłyby stanowić istotny element łańcucha wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinach.
3. Zwraca uwagę **bardzo szeroki katalog wskazywanych osób** i ocena potrzeb w kolejnych pozycjach. Co piąty badany wskazał **osoby niesamodzielne** (22,1 proc.), które rzadko korzystają obecnie z mieszkań chronionych, a także **osoby starsze** (16, proc.), **z niepełnosprawnościami fizycznymi** (16,9 proc.) oraz **osoby samotne** (11,7 proc.). Zdaniem pracowników instytucji wsparcia, mieszkania chronione mogłyby być skutecznym narzędziem wsparcia tych osób (utrzymania ich samodzielności). Wśród odpowiedzi pojawiły się także **osoby w kryzysie bezdomności** (18,6 proc.). Badani wskazywali więc nie tylko te grupy, które już kojarzą się z mieszkaniami chronionymi, ale również nowe, których potrzeby w tym zakresie dopiero się obecnie dostrzega.
4. Zwraca uwagę stosunkowo niska ocena przygotowania powiatów do rozwijania mieszkalnictwa chronionego. Może ona wynikać z oceny zasobów (brak lokali, usług specjalistycznych, obawy przed dodatkowymi obowiązkami itp.) lub poczucia braku kompetencji we wdrażaniu szerszych programów mieszkalnictwa chronionego.

W przypadku wdrażania na Mazowszu strategicznego programu rozwijania mieszkań chronionych (a taka jest rekomendacja Zespołu Badawczego) **należałoby zatem zadbać o edukację kadr pomocy społecznej – programy szkoleniowe i wsparcia.**

5. Wskazuje na to również nastawienie badanych osób do procesu deinstytucjonalizacji. Będzie to kluczowy proces i wyzwanie dla regionu w najbliższych latach, wymagający oceny zasobów i strategicznych decyzji kierunkowych. Choć pracownicy są do niego nastawieni pozytywnie i otwarci na zmiany, to **71 proc. badanych oczekuje od władz Mazowsza dobrego przygotowania do deinstytucjonalizacji oraz stopniowego wprowadzania tej strategii w różnych obszarach pomocy społecznej.** Regionalna strategia deinstytucjonalizacji powinna uwzględniać te oczekiwania pracowników, ujawnione w badaniu. Szczególnie istotne może być zapewnienie pracownikom instytucji społecznych w regionie partycypacji w opracowywaniu ram tego procesu.

71%

TAKI ODSETEK PRACOWNIKÓW JEDNOSTEK POMOCY SPOŁECZNEJ, KTÓRZY WZIĘLI UDZIAŁ W ANKIECIE OCZEKUJE OD WŁADZ REGIONU DOBREGO PRZYGOTOWANIA PROCESU DEINSTYTUCJONALIZACJI POMOCY SPOŁECZNEJ.

9. Nota metodologiczna

- Opracowanie powstało na podstawie analiz i badań własnych. Zaprezentowane wnioski są efektem wykorzystania różnych źródeł i metod badawczych. Zespół Badawczy dokonał **analizy dostępnych danych ilościowych** (dane statystyczne i zasoby) oraz **przegląd trendów demograficznych i społecznych**. Przeprowadzono również **analizy źródeł naukowych i opracowań** (badanie desk research, przegląd prac badawczych i wniosków).
- Przeprowadzono **badanie jakościowe – 12 zogniskowanych wywiadów grupowych FGI z udziałem osób programujących politykę społeczną w regionie oraz pracowników pomocy społecznej w gminach i powiatach**. W badaniu wzięły udział osoby dysponujące wiedzą, danymi i doświadczeniem w zakresie polityki społecznej oraz potrzeb mieszkańców.
- Przeprowadzono **badanie ilościowe techniką CAWI (ankieta online), w którym wzięto udział 231 pracowników pomocy społecznej z gmin i powiatów**. Wśród badanych były głównie osoby zajmujące się bezpośrednio pracą socjalną. Ankieta została przeprowadzona w grudniu 2021 r.

Tabela 9. Cele i metody badawcze

Cel badania	Metoda	Narzędzia	Uczestnicy	Sposób realizacji
Uzyskanie danych ilościowych z regionu	Analiza statystyczna potrzeb	Dokumenty, dane MCPS, GUS	Nie dotyczy	Analiza danych statystycznych, wnioski
Analiza dostępnych źródeł w celu określenia potencjału mieszkalnictwa chronionego na Mazowszu	Badanie desk research – wtórna analiza danych zastanych	Dokumenty statystyki publicznej, sprawozdania, raporty, analizy i publikacje	Nie dotyczy	Przegląd analiz, raportów, badań, opracowań, analiza dokumentów, formułowanie wniosków
Analiza oczekiwań dotyczących mieszkalnictwa chronionego	Badanie jakościowe – zogniskowane wywiady środowiskowe FGI	Scenariusz przygotowany przez zespół badawczy	Eksperti MCPS (10–15 osób)	Badanie fokusowe przeprowadzone w formule zdalnej, wnioski
Analiza potrzeby społecznych w zakresie mieszkań chronionych w ocenie przedstawicieli powiatów	Badanie jakościowe – zogniskowane wywiady środowiskowe FGI	Scenariusz przygotowany przez zespół badawczy	Przedstawiciele wszystkich powiatów (min. 3 osoby z każdego powiatu zajmujące się polityką społeczną w powiecie)	10 badań przeprowadzonych w formule zdalnej, wnioski, rozkład statystyczny, mapowanie

10. Źródła danych

ŹRÓDŁA PIERWOTNE

- Sprawozdania MRPiPS-03 (Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej)
- Raport – stan mieszkalnictwa w Polsce (Ministerstwo Rozwoju)
- Mieszkalnictwo społeczne – raport o stanie polskich miast (Instytut Rozwoju Miast i Regionów)
- Stan zdrowia ludności Polski (Główny Urząd Statystyczny)
- Rozwój regionalny Polski – raport analityczny (Główny Urząd Statystyczny)
- Oceny zasobów pomocy społecznej dla Mazowsza (MCPS)
- Rejestry i wykazy Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w Warszawie
- Biuletyn Statystyczny Województwa Mazowieckiego
- Zasoby mieszkaniowe w Województwie Mazowieckim (Główny Urząd Statystyczny)

RAPORTY I STRATEGIE

- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSR 2030)
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030)
- Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020
- Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami do 2020–2030
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 r.
- Krajowa Strategia Rozwoju Usług Społecznych 2021–2035 (w trakcie prac)
- Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 r.
- Wojewódzki Program Polityki Senioralnej na lata 2019–2021 dla województwa mazowieckiego
- Wojewódzki Program Pomocy i Oparcia Społecznego dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi na lata 2018–2022
- Wojewódzki Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Narkomanii Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025
- Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2025
- Wojewódzki Program Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych w Województwie Mazowieckim na lata 2017–2021
- Plan rozwoju ekonomii społecznej na Mazowszu na lata 2021–2030

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2021–2030. Projekt (Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej)

INNE ŹRÓDŁA

- Dudzińska A., Potrzeby i oczekiwania osób z różnymi niepełnosprawnościami dotyczące przyszłej sytuacji mieszkaniowej. Rekomendacje z badań, Łódź 2011
- Giezek M., Iwański R., Mieszkania chronione i wspomagane dla osób starszych w ujęciu społeczno-ekonomicznym, *Handel wewnętrzny* 2017, 4, 287-296
- Grewiński, M., Usługi społeczne we współczesnej polityce społecznej. Przegląd problemów i wizja przyszłości, Warszawa 2021
- Jurek, Ł. (2018). Opieka nad osobami niesamodzielnymi: model realizowany a model pożądaný. *Polityka Społeczna*, 2018
- Krzyszkowski J. i in., Utworzenie i funkcjonowanie modelowego przykładu mieszkania chronionego oraz lokalu aktywizującego, Warszawa 2017
- Kubicki, P., *Polityka publiczna wobec osób z niepełnosprawnościami*, Warszawa 2017
- Kucharska, B. (red.), *Deinstytucjonalizacja i Rozwój Usług Społecznych na Mazowszu*. Warszawa 2016
- Lepsi, K., *Mieszkanie chronione jako forma pomocy osobom z niepełnosprawnością intelektualną – założenia*, Jarosław 2013
- Marciniak-Madejska, N., Stenka, R., Weiner, K., *Podręcznik dobrych praktyk w zakresie deinstytucjonalizacji. Rozwiązywanie problemu bezdomności i wykluczenia mieszkaniowego w oparciu o usługi świadczone w lokalnej społeczności*. Poznań 2016
- *Mieszkania chronione dla osób opuszczających pieczę zastępczą w Małopolsce. Analiza dostępnej oferty oraz zapotrzebowania*, Kraków 2015
- Nowak E., Budny J., Kowalski K., *Mieszkanie dostępne dla osób z dysfunkcją ruchu*, Warszawa 1997
- *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*. Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, Bruksela 2021
- Olszewski, M., *Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnością w procesie deinstytucjonalizacji*. *Roczniki Teologiczne*, 2019
- *Sprawozdanie dot. prognozy potrzeb w zakresie inwestowania w rozwój infrastruktury społecznej w ramach Funduszy Europejskich dla Mazowsza 2021–2027*
- *Standard usług mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi opracowany w ramach projektu pn. „Sami-Dzielni! Nowe standardy mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi”*, Kraków 2018

